

Univerza v Ljubljani
Fakulteta za socialno delo

Sonja Beznik Benedik

**Vloga svetovalne delavke v dijaškem domu ob
razkritju spolne zlorabe
(študija primera)**

Magistrsko delo

Ljubljana, 2025

Univerza v Ljubljani
Fakulteta za socialno delo

Sonja Beznik Benedik

**Vloga svetovalne delavke v dijaškem domu ob
razkritju spolne zlorabe
(študija primera)**

Magistrsko delo

Mentorica:izr. prof. dr. Mojca Urek

Ljubljana, 2025

PODATKI O MAGISTRSKEM DELU

Ime in Priimek: Sonja Beznik Benedik

Naslov naloge: VLOGA SVETOVALNE DELAVKE V DIJAŠKEM DOMU OB RAZKRITJU SPOLNE ZLORABE

Mentorica: izr. prof. dr. Mojca Urek

Kraj: Ljubljana

Leto: 2025

Število strani: 65

Število prilog: 1

Ključne besede: spolna zloraba, posledice spolne zlorabe, dijaški dom, vloga svetovalnega delavca.

Povzetek

Spolne zlorabe so še vedno velik problem v sodobni družbi in so ena izmed najbolj kompleksnih, predvsem pa tabuiziranih tem. Neprepoznavanje posledic, nerazumevanje, predvsem pa premalo znanja na tem področju vpliva na to, da se spolne zlorabe otrok prevečkrat spregledajo ali celo minimalizirajo. V magistrskem delu sem poudarila pomembnost vloge svetovalnih delavcev v vzgojno-izobraževalnih zavodih, kjer otroci največkrat razkrijejo spolno zlorabo. V teoretičnem delu sem se osredotočila na problematiko spolne zlorabe ter na njene posledice. Opisala sem vlogo svetovalne službe v dijaškem domu ob razkritju spolne zlorabe ter se na kratko dotaknila zakonodaje na tem področju.

Študija primera s samoevalvacijo lastne svetovalne izkušnje prikazuje posledice spolne zlorabe v otroštvu ter njihov vpliv na življenje mladostnice. Razkriva pomembnost občutka varnosti in sprejetosti ob osebi, ki ji je spolna zloraba razkrita, ter vpliv odziva družinskih članov na žrtev. Študija primera prikaže vpliv spolne zlorabe na odločitev za prihod v dijaški dom in nam pomaga razumeti doživljanje žrtve v postopkih pred državnimi organi.

Title: THE ROLE OF THE COUNSELOR IN THE STUDENT DORMITORY AFTER THE DISCLOSURE OF SEXUAL ABUSE

Keywords: sexual abuse, consequences of sexual abuse, student dormitory, role of the counselor.

Abstract

Sexual abuse remains a significant issue in modern society and is one of the most complex and, above all, taboo topics. The lack of awareness of its consequences, misunderstanding, and especially insufficient knowledge in this area, contribute to the fact that child sexual abuse is often overlooked or even minimized. In my thesis, I emphasized the importance of the role of counselors in educational institutions, as children most often disclose sexual abuse in these settings. In the theoretical part, I focused on the issue of sexual abuse and its consequences. I described the role of the counseling service in a student dormitory when sexual abuse is disclosed and briefly touched on the legislation in this area.

The case study with a self-evaluation of my own counseling experience illustrates the consequences of childhood sexual abuse and their impact on the life of an adolescent. It also highlights the importance of a sense of safety and acceptance from the person to whom the sexual abuse is disclosed, as well as the influence of family members' reactions on the victim. The case study demonstrates how sexual abuse affects the decision to move into a student dormitory and helps us understand the victim's experiences during legal proceedings.

Vsebina

1.	UVOD	1
2.	OBLIKE NASILJA NAD OTROKI	3
2.1.	TELESNO ALI FIZIČNO NASILJE.....	3
2.2.	PSIHIČNO NASILJE.....	4
2.3.	ZANEMARJANJE.....	5
2.4.	SPOLNA ZLORABA OTROKA	6
2.4.1.	Definicija	6
2.4.2.	Oblike spolne zlorabe.....	7
2.4.3.	Faze spolne zlorabe	8
2.4.4.	Kdo so povzročitelji in kdo žrtve	9
2.5.	POSLEDICE SPOLNE ZLORABE	11
2.5.1.	Znaki, ki lahko opozarjajo na spolno zlorabo	12
2.5.2.	Kratkoročne in dolgoročne posledice spolne zlorabe	14
2.5.3.	Posttravmatska stresna motnja (PTSM)	16
2.5.4.	Najpogostejša ravnanja za preživetje zlorabljenih oseb.....	18
3.	DIJAŠKI DOM KOT PROSTOR VARNEGA ZAVETJA.....	20
3.1.	SVETOVALNO DELO V DIJAŠKEM DOMU	21
3.2.	ODNOS Z MLADOSTNIKI	23
3.3.	RAZKRITJE SPOLNE ZLORABE	24
3.3.1.	Odziv bližnjih na razkritje spolne zlorabe	25
3.3.2.	Vloga svetovalnega delavca ob razkritju spolne zlorabe	26
3.3.3.	Protokol ravnanja svetovalne službe ob sumu na spolno nasilje	30
4.	ZAKONODAJA.....	32
4.1.	ZAKON O PREPREČEVANJU NASILJA V DRUŽINI	32
4.1.1.	Dolžnost prijave	33
4.1.2.	Spremljevalec žrtve	33
4.1.3.	Pravica žrtve do zagovornika	34
4.2.	PRAVILNIK O OBRAVNAVI NASILJA V DRUŽINI ZA VZGOJNO–IZOBRAŽEVALNE ZAVODE	34
4.3.	KAZENSKI ZAKONIK.....	35
4.4.	ZAKON O KAZENSKEM POSTOPKU	36
4.5.	ZAKON O ZAŠČITI OTROK V KAZENSKEM POSTOPKU IN NJIHOVI CELOSTNI OBRAVNAVI V HIŠI ZA OTROKE (ZZOKPOHO)	36
5.	PROBLEM.....	38
6.	METODOLOGIJA	40
6.1.	VRSTA RAZISKAVE.....	40

6.2.	MERSKI INSTRUMENTI IN VIRI PODATKOV	40
6.3.	POPULACIJA	40
6.4.	OBDELAVA IN ANALIZA PODATKOV	41
7.	REZULTATI IN RAZPRAVA S SAMOEVALVACIJO SVETOVALNE IZKUŠNJE	42
8.	ZAKLJUČEK	51
9.	SKLEPI	52
10.	PREDLOGI	54
11.	LITERATURA	56

1. UVOD

Na nasilje v družini lahko gledamo kot na širši družbeni problem, kjer so kršene temeljne človekove pravice. Družba je še vedno preveč tolerantna do nasilja, predvsem do spolnega nasilja, kjer so ravno otroci velikokrat žrtve zlorab s strani odraslih oseb, ki bi jim morali nuditi varnost in zaščito. Razne oblike nasilja se najpogosteje tudi prepletajo in ponavljajo; tako je lahko otrok tudi leta ali desetletja žrtev več različnih oblik zanemarjanja in nasilja. Grozna resničnost je, da so spolne zlorabe še vedno razširjen problem, ki prežema vse družbene razrede. Zanikanje in odpor tako posameznika kot družbe sta dva obrambna mehanizma, ki prideta do izraza, ko so prepričanja in vrednote posameznika ali družbe ogrožene. Zlorabo zanikajo tisti, ki zlorablajo, kot tudi drugi, na primer družinski člani in širša družba.

Aničič, Hrovat Svetičič, Hrovat in Sušnik (2017) opozarjajo na nasilje kot še vedno prepogosto družbeno sprejemljiv način discipliniranja in kaznovanja otrok. Opozarjajo tudi na pomembnost upoštevanja visoke stopnje sprejemanja nasilja v družbi s strani odraslih, ki nasilje povzročajo, in posledično s strani otrok, ki nasilje doživljajo kot nekaj neizbežnega ali običajnega. Prav zaradi ranljivosti in odvisnosti otrok je pomemben multidisciplinarni pristop in trden sistem družbene zaščite otrok.

Spolno zlorabo bi lahko opredelili kot razširjen družbeni pojav, saj eden izmed petih otrok do svojega osemnajstega leta doživi spolno nasilje ali spolno zlorabo, ki pa iz različnih razlogov prevečkrat ostaja neizgovorjena in skrita. V krog nasilja vedno stopi vsaj še ena oseba, ki ve, da se spolna zloraba dogaja, in glede tega nič ne ukrene. Ljudje molčijo in tako se lahko krog nasilja ponavlja ter tako tudi širi v družbeno okolje. Vedeti ali celo videti pomeni, da smo priča nekemu nasilnemu dejanju, ki nikoli ne bi smelo ostati spregledano.

Pomembno je, da nasilja ne minimaliziramo in ne opravičujemo ter da poskrbimo za zaščito žrtev. Pedagoški delavci imamo pomembno vlogo pri prepoznavi zlorab pri otrocih in mladostnikih, velikokrat smo tudi prve osebe, ki jim je zloraba zaupana. Otroci so najpogosteje žrtve fizičnega, psihičnega in spolnega nasilja ter zanemarjanja, vendar, kot pravi Carney (2010), je spolno nasilje nad otrokom najhujši in najstrašnejši zločin, saj na žrtev ne vpliva samo telesno, temveč pusti duševne brazgotine za vse življenje.

Ko nam je razkrito spolno nasilje, človek kar težko verjame, da se kaj takšnega lahko zgodi otroku, in to ne kjerkoli, temveč v družinskem okolju. V svojem poklicu sem se prevečkrat

srečala z zgodbami zlorabljenih otrok in vsaka zgodba zareže globoko v srce. Predvsem je šokantno dejstvo, koliko časa zloraba ostaja skrita in kako močno vpliva na življenje zlorabljene osebe. Samo v zadnjih petih letih sem bila priča več izpovedim žrtev spolne zlorabe. Posledice spolne zlorabe se odražajo tudi v vzgojno-izobraževalnih prostorih, zato je strokovna in moralna odgovornost nas vseh, zaposlenih v vzgoji in izobraževanju, da se odzovemo na vsak sum spolnega nasilja. Največja težava na področju spolnih zlorab je slabo prepoznavanje in premalo znanja. Prav zato je za strokovno ravnanje in ustrezno ukrepanje zelo pomembno informiranje in prepoznavanje znakov spolnega nasilja, saj tako lahko hitreje in učinkoviteje ukrepamo ob zaznavi ali razkritju nasilja. Ob razkritju spolne zlorabe je bistveno, da svetovalni delavec ohranja odnos in stik z žrtvijo ter ji stoji ob strani tekom celotnega procesa. Z magistrsko nalogo želim opozoriti prav na pomembnost načina pristopa do žrtve, ki razkrije spolno zlorabo, na ohranjanje stika in pomoč žrtvi od prijave na policijo in center za socialno delo do obravnave na sodišču.

2. OBLIKE NASILJA NAD OTROKI

Otroci so zaupljivi in odvisni od odraslih in ravno zato so velikokrat žrtve zlorab s strani odraslih oseb, ki bi jim morale nuditi varnost in zaščito. Zaradi ranljivosti so otroci prevečkrat izpostavljeni izkoriščanju in zanemarjanju. Razne oblike nasilja se najpogosteje tudi prepletajo in ponavljajo, tako je otrok lahko žrtev več različnih oblik zanemarjanja in nasilja tudi leta ali desetletja.

Aničič, Hrovat Svetičič, Hrovat in Sušnik (2017) navajajo, da zanemarjanje in nasilje nad otrokom pusti posledice in negativno vpliva na

- otrokov telesni, psihični, čustveni in kognitivni razvoj,
- telesno in duševno zdravje otroka,
- oblikovanje otrokove identitete in samopodobe,
- vzpostavljanje, vzdrževanje in ohranjanje otrokovih odnosov z drugimi ljudmi,
- otrokov razvoj veščin skrbi za samega sebe in druge.

Avtorice (prav tam) pojasnijo, da je žrtev nasilja tudi otrok, ki je priča nasilju enega starša nad drugim ali nasilju nad bližnjimi osebami. Otrok utрпи škodo tudi kot opazovalec, torej tudi, če je posredno izpostavljen nasilju.

2.1. TELESNO ALI FIZIČNO NASILJE

O fizičnem nasilju nad otrokom govorimo takrat, ko odrasla oseba uporablja fizično moč nad otrokom ter mu pri tem zadaja bolečino, ga poškoduje in ponižuje. Pri fizičnem nasilju so posledice največkrat vidne tudi na telesu. Gre za grobe in kaznovalne prijeme pri vzgoji. Munc (2010) omenja vzgojno klofuto kot dovoljen skrajni ukrep, ki ga je zaslediti včasih celo v zapisih tožilcev in strokovnih delavcev. Po njegovem mnenju je omenjanje vzgoje in klofute v isti frazi znak perverznega gledanja na fizično nasilje, kjer se lahko meje dovoljenega tako zelo raztegnejo. Zato je jasno, da je klofuta oblika fizičnega nasilja. Zbuja občutek ponižanja, zadaja bolečino in lahko tudi poškoduje. Na področju fizičnega nasilja je torej zelo pomembno, da se določijo jasne meje med dovoljenim in prepovedanim.

Fizično nasilje so klofute, brcanje, stresanje, udarci z roko ali nekim predmetom, odriavanje, metanje predmetov v otroka, zvijanje rok, polivanje s tekočino, lasanje, cukanje, vlečenje za

lase, omejevanje gibanja, privezovanje otroka k stvarim, davljenje ali dušenje, povzročanje ožganin, odrgnin, ureznin, sunkoviti potegi za uho, roko, obleko, siljenje otroka h klečanju, siljenje ali odrekanje hrane otroku, izpostavljanje nevarnostim (ozeblinam, podhladitvi, oparinam), metanje otroka ob različne površine, pljuvanje, grizenje otroka in podobna dejanja.

Pod fizično zlorabo se štejejo tudi dejanja, s katerimi starš ali skrbnik zavestno in namerno ne prepreči in zavaruje otroka pred poškodbami, čeprav zazna nevarnost, da se bo otrok poškodoval (Aničič, Hrovat Svetičič, Hrovat in Sušnik, 2017).

Pri telesnem ali fizičnem nasilju gre za zlorabo moči in po navadi ne gre za enkratno dejanje, temveč za ponavljajoča se dejanja. Ker gre pri fizičnem nasilju lahko za navidezno vzgojno delovanje, je zelo pomembno, da se otroka zavaruje pred takšnimi oblikami kaznovanja.

2.2. PSIHIČNO NASILJE

Psihično nasilje se pojavlja v komaj vidnih ali zelo grobih oblikah skozi vzgojne prijeme, partnerske, medvrstniške, medgeneracijske, delovne in vse druge odnose. Ravno tako gre za zlorabo moči, vendar brez uporabe fizične sile.

Munc (2010) piše o družini kot plodnem igrišču za psihično nasilje, kjer ima spreten storilec izdelan sistem, ki ga uporablja na enem ali več družinskih članov. Psihično nasilje je zaradi konstantnega družinskega sistema toliko bolj intenzivno. Pri psihičnem nasilju gre za čustveno izsiljevanje v obliki groženj, izsiljevanja, izolacije, razvrednotenja, tvorjenja patoloških koalicij proti žrtvi, razvrednotenja ter podreditve.

Primeri psihičnega nasilja so stalno kritiziranje, žaljenje, zasmehovanje, poniževanje, grožnje, blatenje pred drugimi, širjenje lažnih govoric, preprečevanje stikov, prepričevanje o izgubljanju razuma pri žrtvi ter nadzor.

Društvo za nenasilno komunikacijo opisuje psihično nasilje kot nasilje, ki ga je težko prepoznati, saj žrtev dvomi vase in v to, kar se dogaja, ter posledično največkrat pripisuje odgovornost za nasilje sama sebi.

2.3. ZANEMARJANJE

Starši, ki zanemarjajo svoje otroke, ne poskrbijo za njihove osnovne potrebe ter jih ne zaščitijo pred nevarnostmi, kar otrokom lahko povzroči veliko škodo. Aničič idr. (2017) zanemarjanje opredelijo kot enkratno, večkratno ali dolgotrajno neskrbno in neustrezno ravnanje staršev ali skrbnikov, ki ne zadovoljijo ali zadovoljijo na neustrezen način telesne, psihične, čustvene, kognitivne, izobraževalne in socialne potrebe otroka. Starši ali skrbniki zanemarjajo otroka, če ne poskrbijo dovolj dobro za njegove osnovne potrebe, če otroka ne zaščitijo pred nevarnostmi in ne ravnajo z njim starosti primerno, kar otroku povzroča škodo.

O zanemarjanju govorimo, ko starši ali skrbniki ignorirajo, zanikajo ali izkrivljajo informacije, povezane z otrokom, ter ne ravnajo v smeri zaščite otroka. Zanemarjanje negativno vpliva na otrokovo zdravje in psihosocialni razvoj ter ogroža otrokovo življenje. Starši lahko otroka zanemarjajo telesno, čustveno, psihično in kognitivno.

Med oblike *telesnega zanemarjanja* avtorice Aničič, Hrovat Svetičič, Hrovat in Sušnik (2017) prištevajo dejanja, ko starši otroka zapustijo, spodijo od doma ali pustijo samega za daljše obdobje in ga, ko zaradi starosti še ni zmožen ostati sam doma, pustijo pod neustreznim nadzorom ali ga prepogosto puščajo v skrb drugim. Oblika telesnega zanemarjanja je tudi, ko otrok živi v neprimernem okolju, ko starši ne poskrbijo za otrokovo prehranjevanje, higieno, negovanost in počitek, ko opustijo skrb za njegovo varnost, ko ne ukrepajo ob nevarnih dejanjih otroka ali ga izpostavljajo nevarnim vedenjem (vožnja pod vplivom alkohola). Med telesno zanemarjanje sodi tudi zdravstveno zanemarjanje otroka, ko starši odrečejo ali prepozno poiščejo zdravstveno oskrbo.

Pri *čustvenem, psihičnem in kognitivnem zanemarjanju* gre za dejanja, ko starši ali skrbniki otroku odrekajo osnovne psihološke potrebe po ljubezni, čustveni podpori in pozornosti, ko ignorirajo otroka, se ne odzivajo na otrokovo potrebo po stiku, otroku ne nudijo potrebnih spodbud, se ne odzivajo na razvojne potrebe otroka, če se ne zanimajo za otroka in njegov razvoj, otroka omalovažujejo, ga izpostavljajo nasilju, ga ne zaščitijo pred zanemarjenjem in škodljivim vedenjem tretje osebe, mu onemogočajo šolanje, ne sodelujejo z vzgojno izobraževalno ustanovo, otroka izolirajo ter mu onemogočajo stike in odnose izven doma.

2.4. SPOLNA ZLORABA OTROKA

2.4.1. Definicija

Definicije spolne zlorabe otrok se med seboj lahko razlikujejo glede na to, v kateri stroki teče diskusija ali v kateri geografski pokrajini se izvajajo študije, vendar pa je ne glede na to pri vseh splošna ocena, da gre za globalni problem (Plesničar, Prestor, 2024). Svetovna zdravstvena organizacija (WHO, 1999) spolno zlorabo otroka opredeljuje kot spolno aktivnost, ki je otrok ne razume in zaradi razvojne nepripravljenosti in nerazumevanja dejanj storilca ni zmožen dati zavestne privolitve v spolno aktivnost. O spolni zlorabi otroka govorimo takrat, ko nekdo načrtno uporabi ali uporablja otroka za spolno vzburjenje ali za potešitev svoje spolne sle (Frei, 1996). Gre za dejanje podrejanja z zlorabo moči, ko odrasli zlorabi svoj odnos ali položaj, da zavede otroka v spolna dejanja. Torej, storilec izkoristi otrokov podrejeni položaj, neizkušnost, radovednost in potrebo po potrditvi. Govorimo tudi o zlorabi čustvene, fizične, družbene in ekonomske moči, položaja v družbi in znanja, s katerim si odrasla oseba podredi otroka (Logar, Zabukovec Kerin, Svete, 2023).

Pri spolni zlorabi je najbolj grozljivo dejstvo, da otroku pomembna oseba zlorabi in izigra njun odnos (Vanček, 2004), izkorišča otrokovo ranljivost, čustvenost in odvisnost od odraslih (Združenje za moč), s čimer so otrokove osebne meje popolnoma izničene. Storitci največkrat uporabljajo tudi različne oblike nasilja; prepletajo se čustvena zloraba, saj največkrat otrok to osebo pozna, zloraba položaja in ekonomsko izsiljevanje.

Pri spolni zlorabi otroka je pomembno zavedanje, da storilec pogostokrat ne uporablja fizične sile ali grožnje, da lahko izvrši dejanje zlorabe. Otrok, ki je zlorabljen, ne ve, da je v dejanje vpleten ter da je s strani odrasle osebe dejanje spolne zlorabe skrbno načrtovano (Zaviršek, 2024). Storilec si otroka podredi ter ga obvladuje z zlorabo moči (Logar, Zabukovec Kerin in Svete, 2023), obenem pa otroku daje pozornost, izkazuje čustveno naklonjenost in kupuje darila. Ne glede na to, če je otroku všeč pozornost ali če se med zlorabo spolno vzburi (odziv telesa na stimulacijo), to še ne pomeni, da si je otrok želel spolnih dejanj ali da mu je bila zloraba storilca všeč. Otrok je pri spolni zlorabi zaveden in zmanipuliran (Plesničar, Prestor, 2024), saj ga storilec po navadi na prefinjen način vplete v zlorabo ter mu nato vsadi občutek krivde in sramu (Združenje za moč), pri čemer gre za nesprijemljiv poseg v otrokovo telo in njegova čustva, predvsem pa za zlorabo otrokovega zaupanja.

Vključevanje otrok v spolne aktivnosti je opredeljeno kot kaznivo dejanje, saj lahko posameznemu otroku povzroči razvojno škodo z dolgoročnimi posledicami in bistveno vpliva tudi na kakovost življenja osebe v odrasli dobi.

Odrasel je v odnosu do otroka vedno v položaju močnejšega; otrok tej odrasli osebi največkrat tudi zaupa ali je celo odvisen od nje. Otrok zaradi položaja ni zmožen svobodno odločati ali zavestno sodelovati pri dejanjih, ki jih od njega zahteva odrasla oseba, zato je vsako takšno dejanje kršitev etičnih, moralnih in socialnih norm ter zakonskih določil.

2.4.2. Oblike spolne zlorabe

Spolna zloraba je lahko enkratno dejanje ali dejanje, ki se ponavlja. Spolno nasilje lahko delimo na nekontaktne in kontaktne oblike. Logar, Zabukovec Kerin in Svete (2023) navajajo, da pri nekontaktnih oblikah ne pride do neposrednega telesnega stika. Povzročitelji te oblike spolne zlorabe prikazujejo kot skrb, poučevanje otroka ali kot ustvarjalno dejavnost. Kontaktne oblike spolne zlorabe so dejanja, pri katerih pride do neposrednega stika med povzročiteljem in otrokom.

Združenje za moč o spolni zlorabi v obliki, ko ni neposrednega stika med žrtvijo in storilcem, piše, da jo je potrebno jemati enako resno kot kontaktno obliko zlorabe, saj ravno tako povzroča trajne posledice.

O spolni zlorabi govorimo (Združenje za moč, 2024):

- ko se oseba pred otrokom slači, razkazuje in se dotika svojih intimnih delov telesa z namenom zadovoljevanja svojih potreb in lastnega užitka,
- ko oseba otipava otrokove intimne dele telesa,
- ko oseba prisili ali zavede otroka, da se dotika svojih intimnih delov telesa ali intimnih delov telesa odraslega,
- ko se spolno zadovoljuje v prisotnosti otroka ali otroka prisili/zavede k vzajemnemu samozadovoljevanju,
- ko oseba intimno poljublja otroka,
- ko oseba prisili ali prepriča, da se otrok z usti dotika genitalij odraslega ali se odrasli dotika otrokovih genitalij,
- ko oseba drgne svoj spolni ud ob katerikoli del otrokovega telesa,
- ko oseba prisili otroka k spolnemu odnosu (oralno, analno, vaginalno),

- ko oseba sili otroka k igram, ki prikrito služijo njegovemu vzburjenju,
- ko oseba uporabi otroka pri snemanju erotičnih ali pornografskih posnetkov,
- ko oseba otroku predvaja pornografske filme ali kaže fotografije s to vsebino,
- ko oseba namenoma opazuje otroka, ko se slači, kopa, je na stranišču z namenom spolnega vzburjenja.

Vsa zgoraj naštetá dejanja ne povzročajo telesnih poškodb ali spolnega odnosa, povzročijo pa zlom otrokovega zaupanja ter hude duševne poškodbe in kasnejše posledice (Frei, 1996), ki se kažejo na vseh področjih otrokovega delovanja.

2.4.3. Faze spolne zlorabe

Avtorji (Venček, 2004, Zlokovič in Dečman Dobrnjič, 2007) faze spolne zlorabe opisujejo v štirih fazah, vendar jih vsak poimenuje drugače. Faze so smernica, vendar vsaka žrtev spolne zlorabe skozi te faze prehaja na svojstven način.

V prvi fazi storilec, ki je največkrat otroku znana oseba, preverja in izbira žrtev ter pri tem uporablja različne strategije in izbira trenutke, da je lahko sam z otrokom. V prvi fazi se zgodi prvi poskus spolne zlorabe, kjer storilec žrtve še ne posili, temveč uporablja druge načine, kot so božanje, dotikanje po spolovilu, draženje erogenih con, kar pri žrtvi povzroči občutek presenečanja, krivde, nemoči in obupa (Zlokovič, Dečman Dobrnjič, 2007). Prvo fazo Venček (2004) imenuje faza skrivanja in zatajevanja, saj storilec zlorabo zanika in razvrednoti in obenem žrtev izsiljuje z namenom, da se zloraba ne razkrije (Zlokovič, Dečman Dobrnjič, 2007). Mlajše žrtve spolne zlorabe ne vedo, da je to, kar so doživele, spolna zloraba, vendar čutijo, da se je zgodilo nekaj, kar je zelo narobe. O dogodku premišljujejo, vendar zaradi sramu in občutka krivde običajno o dogodku ne spregovorijo.

V drugi fazi se spolna zloraba ponovi, ko se storilec prepriča, da žrtev ni spregovorila. Storilec je vse drznejši in otrok ga mora zadovoljevati na različne načine. Otrok molči, ker še ne pozna strukture spolnega nasilja, obenem pa poskuša opravičiti in razumeti dejanje storilca, ki je v veliko primerih oseba, na katero je žrtev čustveno navezana. Spolna zloraba postane skrivnost, ki je žrtev nikomur ne zaupa (Zlokovič, Dečman Dobrnjič, 2007). Drugo fazo spolne zlorabe Venček (2004) poimenuje faza nemoči, saj otrok zapade v obup, jezo in depresijo, prav tako se kažejo tudi učne in druge težave.

V tretji fazi zloraba postane sestavina odnosa in spolne zlorabe so vse pogostejše. V tej fazi lahko pride tudi do posilstva žrtve, kjer storilec uporabi psihično in fizično prisilo. Žrtev sicer poskuša zlorabo ustaviti, vendar še ni zmožna razkriti storilca, ki zavaja z materialnimi sredstvi ter prepričuje, da je to vedenje normalno ali izsiljuje kako drugače. Pri žrtvi se že pojavlja določeno vedenje, na podlagi katerega bi okolica lahko opazila, da je žrtev spolno zlorabljen. V primeru, da žrtev prihaja iz družine, kjer ne dobi pomoči, izgubi zaupanje ter je prepričana, da je sama kriva za zlorabo (Zlokovič, Dečman Dobrnjič, 2007). Žrtev zaradi svoje nemoči pasivno sprejema položaj in pojavijo se osebne motnje (Venček, 2004), lahko tudi samomorilnost (Zlokovič, Dečman Dobrnjič, 2007).

Točka preloma je četrta faza, kjer pride do razkritja storilca. Žrtev se odloči, da bo spregovorila o spolni zlorabi. Ko se to zgodi, lahko mine že precej časa. Največkrat se to zgodi v obdobju srednje šole, ko pomoč poišče pri prijateljih, svetovalni službi v šoli ali dijaškem domu, učiteljih, centru za socialno delo – tam, kjer čuti, da bo slišana. Spolna zloraba se konča tako, da se žrtev preseli izven okolja, kjer živi storilec (Zlokovič, Dečman Dobrnjič, 2007).

Prav ta zadnja faza je za vse strokovne delavce, zaposlene v vzgoji in izobraževanju, zelo pomembna v smislu odgovornosti prepoznavanja in pomoči žrtvi spolne zlorabe, saj se po razkritju žrtev sooča s hudimi posledicami. Gre za obdobje krize, v kateri je značilno nihanje razpoloženja (Bain in Sanders, 1996), zato je zelo pomembna podpora žrtvi in ustrezna strokovna pomoč v tem obdobju.

2.4.4. Kdo so povzročitelji in kdo žrtve

Zlorabe otrok se dogajajo v otroku znanem okolju s strani ljudi, ki so otrokom najbližji in jim otroci zaupajo ter se ob njih počutijo varne in ljubljene. Žrtve spolnih zlorab so lahko deklice in dečki vseh starosti, vendar so bolj ranljivi otroci iz problematičnih družinskih okolij in tisti, ki so že doživeli neko obliko zanemarjanja ali zlorabljanja (Plesničar in Prestor, 2024). Gewitz-Meydan in Finkelhor (2020) v svoji študiji navajata, da je večina žrtev spolnih zlorab predadolescentnih in adolescentnih otrok.

Zlorabljujejo lahko družinski člani, prijatelji, sosedje, tudi osebe, ki se pri svojem poklicu srečujejo z otroki in sicer trenerji, učitelji, vzgojitelji, zdravniki, duhovniki in drugi. Logar, Zabukovec Kerin in Svete (2023) navajajo, da so povzročitelji spolnega nasilja največkrat otroku znane osebe, ki so družinski člani ali družinski prijatelji in so največkrat moškega spola. To potrjuje tudi Frei (1996), ki pravi, da, kadar je zlorabljen otrok, storilec skoraj nikoli ni nek

neznanec. Storilci ne izstopajo in tudi ne vzbujajo pozornosti z načinom življenja, prihajajo pa iz vseh družbenih slojev. Gewitz-Meydan in Finkelhor (2020) navajajo, da se v zadnjem obdobju pojavljajo tudi storilci, ki so vrstniki žrtev, kjer gre predvsem za žrtve v adolescentnem obdobju.

Oseba, ki zlorablja, izrabi svojo moč nad otrokom ter mu daje lažne občutke varnosti, sprejetosti in ljubezni. Povzročitelj uporablja tehnike zastraševanja, manipuliranja in ustvarjanja občutka krivde. Bain in Sanders (1996) pišeta o dolgotrajnem in postopnem zavajanju otroka s strani povzročitelja.

Povzročitelji uporabljajo različne oblike nasilja istočasno, da dosežejo svoj cilj. Velikokrat pa fizična prisila sploh ni potrebna, saj si storilec otroka podredi in ga obvladuje z zlorabo drugih oblik moči. Kuhar in Zaviršek (2023) poudarjata, da žrtev spolne zlorabe največkrat ni prisiljena v dejanje, temveč je zavedena in zmanipulirana s strani storilca pod krinko skrbi, kar kasneje v žrtvi povzroči občutek krivde in odgovornosti za spolno zlorabo.

Otrok ob spolni zlorabi ne zazna prisile, prav tako pa razvojno še ne razume, kaj se mu dogaja. Povzročitelji zlorabijo otrokova čustva ter ga vpletejo v zlorabo tako, da misli, da je sam pristal na nasilje, saj ga otroku predstavijo kot igro, skrb, ljubezen ali učenje (Logar, Zabukovec Kerin, Svete, 2023). Zaradi zlorabe zaupanja in ljubezni postane otrok nezaupljiv, zato tudi nikomur ne zaupa, kaj se mu dogaja, kar povzročitelju omogoča, da zloraba ostane skrita. Poleg tega storilec manipulira z otrokom tako, da ga prepriča, da je to njuna skrivnost. Otrok se boji, da je ogroženo njegovo lastno zavetje, če izda skrivnost. Doživlja občutek zapuščenosti, zato se vda v usodo in prevzame odgovornost nase (Frei, 1996).

Več kot 80 odstotkov žrtev spolne zlorabe v otroštvu je deklíc (Združenje za moč), kar pokaže tudi raziskava, ki je del slovenske študije obremenjujočih izkušenj v otroštvu iz leta 2019 (Kuhar in Zaviršek, 2019). Raziskava je prav tako razkrila, da je kar 9,5 % anketiranih žensk in 2,6 % anketiranih moških doživelo vsaj eno obliko spolne zlorabe pred 18. letom starosti, pri čemer so ženske poročale o dotikih in siljenju k dotikom, moški pa o izpostavljenosti pornografskim materialom in siljenju k ogledu spolnih dejanj (prav tam).

Medtem, ko deklice zlorablajo predvsem moški, fante zlorablajo tako moški kot ženske. Raziskave kažejo, da moški pogosteje kot ženske prijavijo vsaj eno spolno zlorabo s strani ženske storilke. Prav tako je večja verjetnost, da bodo moški zlorabljeni s strani storilca istega spola. V ameriški nacionalni študiji odraslih moških in žensk je le 1 % žensk poročalo, da jih

je zlorabljal druga ženska, v primerjavi s 83 % moških, ki so poročali, da jih je zlorabljal moški (Gerwitz-Meydan. 2020). Spolno zlorabo dečkov s strani žensk kot storilk je težje oceniti zaradi tega, ker so ženske pogosteje vključene v vsakodnevno nego in skrb in je tako spolna zloraba lahko neopazna in prikrita, vendar se kljub temu ocenjuje, da so ženske storilke med 1 % in 24 % primerov (Repič, 2015).

V kolikor se spolnost dojema skozi dokazovanje moške moči, potem je to tudi eden izmed razlogov, zakaj so med povzročitelji spolnih zlorab večinoma moški (Bain in Sanders, 1996).

2.5. POSLEDICE SPOLNE ZLORABE

Spolna zloraba prizadene otrokov razvoj in pusti globoke posledice, ki so odvisne od trajanja spolne zlorabe, starosti otroka, kdo je storilec, oblike spolne zlorabe ter odziva bližnjih ob razkritju. Dlje časa, kot je otrok izpostavljen zlorabi, večje in težje so posledice. Pomembno je tudi, kako blizu je storilec otroku. Bližje, kot je storilec otroku, bolj ga prizadene zloraba. Bain in Sanders (1996) pravita, da posledice spolne zlorabe niso pri vseh žrtvah enake, kar pripisujeta načinu in trajanju zlorabe, sorodstvenemu razmerju s storilcem ter tudi temu, kakšna je žrtev po naravi, kako si je sama znala pomagati in kakšno pomoč je prejela v okolju.

Vpliv zlorabe je odvisen tudi od načina odzivanja okolice ob razkritju. Okrevanje se prične lahko že ob sočutni in učinkoviti intervenciji, v nasprotnem primeru pa se škoda samo še povečuje (Bass in Davis 1998).

Posledice spolne zlorabe v otroštvu so lahko tako vseobsegajoče, da je z njo prežeto vse: samozavest, intimna razmerja, spolnost, delo in duševno zdravje žrtve. Imajo negativen in uničujoč vpliv, saj žrtve zaznamujejo določene odločitve, ki jih sprejemajo tekom življenja, tako da zgodaj odidejo od doma, ob tem pa nimajo finančnih sredstev in čustvene opore, da bi zaključili šolanje. Kot pravi Zaviršek (2024), se morajo otroci, ki so doživljali spolne zlorabe, kmalu osamosvojiti in tako velikokrat ne dobijo priložnosti, da bi se izsolali, ali pa morajo šolanje celo prekiniti, kar posledično prinaša slabši socialno–ekonomski status.

Spolna zloraba v otroštvu ima škodljive učinke in v otroku pusti hude posledice tako na duševnem, kot tudi na telesnem področju. Kot pravita Kuhar in Zaviršek (2023), so to ključni obremenilni dogodki otrok do osemnajstega leta starosti, ki predstavljajo negativne izide v otroštvu in odraslosti. V literaturi se spolna zloraba v otroštvu pojavlja kot dejavnik tveganja za vrsto negativnih posledic za zdravje in duševno zdravje pri odraslih, kot sta depresija in posttravmatska stresna motnja (PTSD).

Raziskave kažejo, da lahko spolno zlorabo obravnavamo kot dejavnik tveganja za vrsto različnih psiholoških težav in psihiatričnih motenj. Rezultati vzorcev, ki so bili narejeni na odraslih, kažejo, da je tveganje za nastanek težav z duševnim zdravjem do osemkrat večje, če je bila oseba spolno zlorabljena v otroštvu, v primerjavi s primerjalno skupino, ki ni poročala o zlorabi. Podobna tveganja za nastanek težav z duševnim zdravjem se povečajo od pet do osemkrat tudi pri otrocih in mladostnikih do njihovega desetega leta (Daigneault idr, 2017). Več kot polovica odraslih, ki dobi neko psihiatrično diagnozo, je doživela spolno zlorabo v otroštvu (Zaviršek, 2024).

Otroci, ki so doživeli spolno zlorabo, so se naučili, da izključijo čutenja in si pomagajo z disociacijo, s tem pa so tudi potlačili potrebo, da bi izgovorili in razkrili, kaj se jim je zgodilo (Zaviršek, 2024). Kot pravi Valeri Sinason (v Zaviršek, 2024), otroci postanejo zaledeneli v svoji žalosti in razvijejo razne duševne motnje. Nekateri otroci razvijejo razna tvegana vedenja, kot je spolno delo, odvisnost od prepovedanih substanc, samopoškodovalno vedenje, samomorilnost, motnje hranjenja (prav tam).

Ko govorimo o otroku, ki je bil zlorabljen, govorimo o osebi, ki s temi izkušnjami tudi odrašča (Walker, 1992). Spolna zloraba ne izzveni v odraslosti, temveč gre za ogromno škodo, ki ima stalne posledice tudi v odraslosti in se širi v izkušnje ter odnose med odraslimi.

2.5.1. Znaki, ki lahko opozarjajo na spolno zlorabo

Dosedanje raziskave niso pokazale obstoja določenih specifičnih znakov, na podlagi katerih bi lahko zanesljivo sklepali, da je otrok doživel spolno nasilje. Vendar, kadar se pojavi več znakov, ki lahko kažejo na sum spolne zlorabe, je upravičena zaskrbljenost za varnost in zdravje otroka (Logar, Zabukovec Kerin, Svete, 2023).

Frei (1996) navaja, da spolno zlorabljen otrok kaže znake trpljenja in prikrito kliče na pomoč, čeprav o spolni zlorabi ne govori naravnost. Simptome lahko opazimo v obliki posebnosti na posameznih področjih. Otroku, ki je bil žrtev spolne zlorabe, oddaja signale, zato je pomembno, da, v kolikor otrokovo vedenje predstavlja skrb, kot eno od možnosti upoštevamo tudi to razlago. Kakšne signale bo otrok oddajal, je odvisno od vsakega otroka posebej, tudi glede na starost, razvojno obdobje, v kakšnem odnosu je s storilcem, na kakšen način je zlorabljen ter ali zloraba še traja. Simptome lahko kaže s telesom ali s svojim vedenjem.

Frei (prav tam) našteva simptome in skrb vzbujajoče načine vedenja:

- Telesni in psihosomatski znaki: genitalni, analni, znamenja v predelu ust in vratu. Kažejo se kot rane, vnetja, krvavitve v ustih in na ustnicah, vulvi, penisu ali anusu, spolne bolezni, rane, sledovi ugrizov, pogoste bolečine v trebuhu in pri uriniranju ter pogosta vnetja sečevoda, pogosto drgnjenje in praskanje spolnih organov ali anusa, pogosto vnetje grla, hripavost, kašelj, bruhanje, pogosto izostajanje od pouka. Zlorabljen otrok pogosto daje vtis, da se ne razvija pravilno (velikost in teža nista starosti primerni, pogoste bolezni, vrtoglavice, onesveščanje, nemir, utrujenost, izčrpanost).
- Problemi pri hranjenju. Težave pri požiranju, slabost, bruhanje, pomanjkanje teka, krčevite bolečine, zasvojenost s potrebo po hujšanju (predvsem pri deklicah), požrešnost, bulimija.
- Simptomi na področju sposobnosti. Šolski uspeh nenadoma upade, motnje pri koncentraciji, nenavadna pozabljivost, izogibanje športu, izklapljanje (zateka se v svoj svet, poglablja se vase, gleda skozi ljudi), problemi pri zaznavanju stvari z dotikanjem, koordinacija telesnih gibov. Nekateri otroci dajejo vtis, da trpijo za nekakšnimi možganskimi motnjami.
- Duševni in socialni simptomi ter spolno poudarjeno vedenje. Otrok kaže preobčutljivost in pretirano odvisnost in razne strahove (pred ločitvijo od osebe, nočne more, izrazito nezaupanje, strah pred določenimi predmeti, strah pred določenim stanovanjem ali okolico, strah pred telesnimi dotiki).
- Nazadovanje v razvoju ali prepočasen razvoj. Otrok znova moči posteljo, noče biti sam, zaostanek v napredovanju govora, jecljanje. Nujna potreba po umivanju, redu, verbalni tiki. Otrok se zanemari, se umika prijateljem ali se izolira. Agresivnost in nesocialno vedenje, razcep osebnosti in čustev ter blodnje.
- Pretirano spolno poudarjeno vedenje je vedno posledica zlorabljanja. Otrok na takšen način opozarja, da je nekdo zlorabil njegovo zaupanje in na prezgodnjo seksualiziranost.
- Verbalni namigi. Otrok pripoveduje, da očka spi v otroški sobi, da se polula ponoči v posteljo ali razlaga, kako teče mleko iz penisa, pripoveduje, kako ponoči prihaja duh, ki ga zgrabi, pripoveduje o pornografskih filmih; ko želi povedati nekaj o sebi in svojih čustvih, se mu jezik prične zatikati ali prične jecljati. Otrok vedno znova zastavlja vprašanja o spolnih stvareh.
- Risanje prizorov, ki otroku vzbujajo strah. Otroci z risanjem izražajo svoja čustva in razpoloženje. Na primer, narišejo grozne postave, pošasti z velikimi rdečimi očmi ali izboklinami, rišejo sebe med debelimi zidovi, narišejo solze, kri, ogenj, potem pa včasih premažejo sliko z debelimi črnimi črtami, da slike ni mogoče razločiti.

Logar, Zabukovec Kerin in Svete (2023) opišejo posledice spolnega nasilja tudi z znaki, ki se kažejo pri mladostnikih:

- motnje hranjenja;
- splošna vedenja, ki so prisotna v obdobju adolescence, kot so tesnoba, stalna žalost, nemirnost, utrujenost, upiranje, neupoštevanje pravil, jeza, agresivnost in vedenja, s katerimi želi mladostnik pritegniti pozornost;
- specifična vedenja, ki kažejo na poseg v telo, so strah pred dotikanjem, strah pred slačenjem, na primer, pri urah športa;
- težave v šoli, ki se kažejo s slabim učnim uspehom, v begu iz šole, z motnjami pri učenju;
- beg od doma;
- različne oblike odvisnosti;
- samopoškodovanje;
- samomorilno vedenje.

2.5.2. Kratkoročne in dolgoročne posledice spolne zlorabe

Pri spolni zlorabi otroka lahko govorimo o kratkoročnih in dolgoročnih posledicah zlorabe. Šraj (2010) piše, da je težko razmejiti med kratkoročnimi in dolgoročnimi posledicami spolne zlorabe, saj spolna zloraba lahko traja tudi več let, kratkoročne posledice pa se lahko v tem času pojavljajo v različnih intenzitetah. Prav tako se lahko v času trajanja pojavijo tudi dolgoročne posledice, za katere pa je značilno, da se nadaljujejo še naprej v obdobje adolescence in odraslosti.

Kratkoročne posledice

Spolna zloraba otroka je vedno travmatičen dogodek in vsako žrtev zaznamuje drugače. Kratkoročne posledice doživete travme so lahko neželena nosečnost, razna ginekološka vnetja, pogostejša somatska obolenja (glavoboli, prehladi), motnje spanja, motnje hranjenja, strah in depresija, ki sta najbolj pogosti pri kratkoročnih posledicah (Repič, 2015). Iz te zgodnje reakcije se potem lahko razvije posttravmatska stresna motnja, za katero je značilno izogibanje dogodkom, vezanim na zlorabo, nočne more, razdražljivost in podoživljanje travmatskega dogodka (Gorišek, 1999).

Dolgoročne posledice

Dolgoročne posledice se lahko pokažejo po več letih, tudi po desetih do dvajsetih letih po zlorabi. Repič (2015) piše o tem, da žrtve travmatične spomine največkrat potlačijo, zato se niti ne zavedajo izvora vseh posledic in težav, s katerimi se soočajo. Najbolj pogoste dolgoročne posledice spolne zlorabe, ki jih navaja Repič (2015) so:

- posttravmatska stresna motnja,
- socialne fobije,
- strah in anksioznost,
- krivda in sram,
- zloraba substanc in motnje hranjenja,
- depresija in samomor,
- napadi panike,
- pretirano nezaupanje, težave z medosebnimi odnosi,
- težave s spolnostjo,
- verjetnost reviktimizacije,
- nizka samopodoba,
- pobeg od doma.

Green (v Šraj, 2010) razdeli dolgoročne posledice na:

- splošno psihopatologijo (nezaupanje, slabi vrstniški odnosi, slaba samopodoba, depresija, samomorilnost, slab učni uspeh),
- spolno hipervzburjenost (prekomerno spolno zapeljevanje, kompulzivno masturbiranje, promiskuiteta, prostitucija, seksualizacija odnosov) in
- spolno inhibicijo (izogibanje osebam nasprotnega spola, izogibanje dogodkom, povezanim s spolnostjo, popolna spolna inhibicija, spolna disfunkcija, motnje pri izbiti partnerja).

Splošna psihopatologija se pojavlja tako pri spolno zlorabljenih, kot tudi pri fizično zlorabljenih otrocih, medtem ko sta spolna hipervzburjenost in spolna inhibicija posledici, ki sta značilni le za spolno zlorabo (prav tam).

Dolgoročna posledica spolne zlorabe v otroštvu je lahko tudi razvoj kemične odvisnosti, o čemer piše Carnes (1991). Hébert, Amédée, Blais, Gauthier-Duchesne (2019) v svoji raziskavi ugotavljajo, da povečano uživanje alkohola ali konoplje po travmi lahko odraža mehanizem spoprijemanja z negativnim čustvi, povezanimi s spolno zlorabo otrok.

Med žrtvami spolne zlorabe je izživljanje veliko pogostejše, kar pomeni težave v šoli, spore z avtoritetami, motnje hranjenja in seksualno promiskuiteto. Če je človek v otroštvu zlorabljen, potem je velika verjetnost, da bo kot odrasel zasvojen ali bo celo imel več zasvojenosti hkrati (Carnes, 1991).

2.5.3. Posttravmatska stresna motnja (PTSM)

Veliko raziskovalcev piše o povezavi spolne zlorabe in posttravmatske stresne motnje, ki je lahko ena izmed dolgoročnih posledic (Šraj, 2010; Repič Slavič, 2015; Carnes, 1991).

Posttravmatska stresna motnja je posledica izpostavljenosti travmatičnemu dogodku, za katerega je značilno, da je bila oseba direktno ali potencialno ogrožena s smrtjo, poškodbo ali je bila ogrožena njena integriteta. Kot travmatični dogodek se šteje tudi, če je oseba prisostvovala v zgoraj naštetih situacijah ali je izvedela za nenadno ali nasilno smrt, poškodbo, smrtno ogroženost družinskega člana. Posttravmatski stresni sindrom je posledica spolne zlorabe in je pogostejši kot pri drugih dogodkih, zato so žrtve spolne zlorabe veliko bolj izpostavljene tveganju za razvoj PTSM (Repič Slavič, 2015).

Poznamo akutno PTSM, ki traja manj kot tri mesece, ter kronično, ki traja dlje. Pri PTSM z odloženim začetkom pa se simptomi pojavijo šele po šestih mesecih od travmatičnega dogodka. Prav tako se lahko zgodi, da se simptomi pojavijo lahko šele mesece ali leta kasneje. Simptomi lahko v nekem obdobju celo prenehajo in se pojavijo kasneje v življenju, kar je značilno predvsem za žrtve, ki so doživele spolno zlorabo v otroštvu (prav tam).

Colodzin (v Dežman, 2014) opisuje posledice travme kot PTSM, ki vključujejo:

- stanje nenehne pripravljenosti,
- zmanjšanje možnosti za pozitivna čustva in doživljanje stika z ljudmi,
- težave pri koncentraciji in spominjanju,
- izgubo čustvene odzivnosti in napade besa,
- slabo razpoloženje, obupanost, apatijo, pomanjkanje energije,
- tesnobo, zaskrbljenost, strahove, nizko samospoštovanje,
- vsiljevanje bolečih spominov, ki so povezani s travmo, in podoživljanje delov travmatskega doživetja,
- nespečnost,
- samomorilne misli.

Carnes (1991) posttravmatsko stresno motnjo opiše kot vračanje spominov na boleče izkušnje in čustva. Pojavi se tudi pri ljudeh, ki so bili kot otroci žrtve spolne zlorabe. Reakcija na izkušnjo iz otroštva se lahko pojavi tudi desetletja po zlorabi. S proučevanjem značilnosti posttravmatske stresne motnje lahko razumemo, kako se žrtev spolne zlorabe spopada z realnostjo. Pomembnih je deset značilnosti:

Beg pred realnostjo. Žrtve spolne zlorabe so razvile sposobnost odklapljanja od realnosti in ta odklop je podoben občutku, da si zunaj svojega telesa. Prav zaradi te dovzetnosti za stanje zamaknenosti postanejo ranljivi za zasvojenosti, ki so skrajna oblika bega pred realnostjo.

Ponovna projekcija izkušnje (flashback). Žrtev v neki podobni situaciji doživi »preblisk« spomina in izgubi občutek za sedanjost in preteklost. Občutijo, kot da bi se preteklost preselila v sedanjost, in niso prepričani, kaj je resnično.

Zmedenost. V okoliščinah, ki v nečem spominjajo na zlorabo (dogodek, osebo), žrtev čustveno, telesno in intelektualno ohromi. Takšna ohromitev žrtvi pomaga preživeti. Ne glede na to, da zlorabljen oseba dnevne pritiske in stres prenaša zelo dobro, lahko popolnoma izgubi nadzor, ko nek dogodek ali oseba v njej vzbudi spomin na zlorabo. Edini izhod največkrat vidi v zatekanju v omamo, ki povzroči čustveno otopelost in katere posledica je največkrat zasvojenost.

Nepojasnjena tesnoba. Žrtve zlorabe svojo stisko, zaradi travm iz preteklosti in strahu pred ponovno zlorabo v sedanjosti, kažejo na različne načine, kot, na primer, v obliki nespečnosti, razdražljivosti, živčnosti, pretirani občutljivosti. Žrtve si težko razložijo, od kod prihaja nemir, iščejo pa tudi olajšanje pred takšnimi občutki.

Pretirano nezaupanje. Travmatski spomini na zlorabo se kažejo tudi skozi pretirano nezaupanje do partnerjev in prijateljev; ker ljudem težko zaupajo, pa najdejo nekaj, na kar se lahko vedno zanesejo – na hrano, spolnost ali opojne snovi.

Povezovanje seksualnosti in drugih občutkov. Žrtev zlorabe lahko vzorce vzbujenja povezuje z občutki, ki jih je doživela v otroštvu ob zlorabi. Če žrtev vzbujenje povezuje s strahom, osamljenostjo, ranljivostjo ali pomanjkanjem ljubezni, bo odrasla žrtev te občutke povezovala s seksom in ji bodo ravno ti občutki vzbudili željo po spolnosti.

Toleranca za bolečino. Žrtve zlorab se lahko namenoma ranijo ali kako drugače poškodujejo. Takšno vedenje je odraz sovraštva do sebe zaradi podoživljanja zgodnje travmatske izkušnje.

Žrtev, ujeta v boleče spomine, samopoškoduje in muči samo sebe. Gre za način nadzora, na katerega je bila oseba nadzorovana v otroštvu.

Perfekcionizem. Žrtve zlorab se zatekajo v izogibanje napakam in želijo vse nadzirati do skrajnosti ter pri tem zanikajo lastne potrebe.

Izogibanje opiranju na druge. Žrtve težko zaupajo, ne prosijo za pomoč in se vedejo, kot da jim ni mar za druge. Strah jih je tega, da bi nekoga potrebovali, zato se raje oddaljijo.

Občutek sramu. Mnoge žrtve zlorabe doživljajo sebe kot nevredne in se sramujejo same sebe. Zlorabo spremljajo razna sporočila, ki otroka pripeljejo do tega, da se zaradi sramu podredi in molči o spolni zlorabi.

Torej, kakršna koli zloraba otroka (spolna, telesna ali čustvena) povzroči disociacijo, ponovno projekcijo izkušnje, zmedenost, prestrašenost (posttravmatski stres) in oseba se na stresne situacije odziva patološko (škodljiv način reševanja težav).

2.5.4. Najpogostejša ravnanja za preživetje zlorabljenе osebe

Bain in Sanders (1996) opisujeta uporabo različnih strategij za preživetje oseb, ki so doživele zlorabo. Te strategije so večinoma neustrezne. V odrasli dobi se žrtve soočajo s problemi, kot so vzpostavljanje intimnih stikov z različnimi osebami in samomorilni poskusi, ki so posledica spolne zlorabe, česar pa se zlorabljenе osebe niti ne zavedajo.

Carnes (1991) piše o vplivu in posledicah izkušnje spolne zlorabe, ki jo žrtve poskušajo zanikati na več načinov, in sicer tako, da si dopovedujejo:

- da so v to privolili, zato se nimajo pravice pritoževati,
- da so sami odgovorni za zlorabo,
- da so v izkušnji uživali, zato ta nima nobenih posledic,
- da so čutili vdanost do osebe, ki jih je zlorabila,
- da ni bilo tako hudo in je najbolje pozabiti,
- da dejanje ni imelo posledic, zato nima smisla vznemirjati okolice.

Izkušnja kateregakoli nasilja vpliva na vzorce mišljenja in ravnanja, ki ga žrtve uporabljajo za preživetje, ki jih opisuje Štirn (2014):

- umik vase, pasivnost (da bi bil neopazen),

- pridnost in poslušnost (da bi preprečil nasilje),
- uporniško, destruktivno vedenje (da bi pritegnil pozornost ali da bi nekdo zaznal stisko),
- čustvena otopelost,
- disociacija,
- preokupacija s potrebo po zaščiti sorojencev pred nevarnostjo nasilja,
- potreba po zaščiti odrasle osebe (največkrat matere), ki je žrtev nasilja v družini, in stalna čustvena podpora žrtvi nasilja,
- popolno zavračanje nasilja ali pa prevzemanje nasilnega ravnanja, ki daje občutek moči,
- oklepanje pomembne igranje,
- zloraba drog ali alkohola,
- delinkventno vedenje,
- motnje hranjenja,
- samopoškodovanje, samomorilne misli in poskusi samomora,
- psihosomatske težave, bolezni.

Štirn (prav tam) strategije opiše kot pozitivne, saj žrtvi pomagajo preživeti in se zaščititi pred nasiljem, vendar so dolgoročno škodljive za osebni razvoj. Prav zato je pomembna zgodnja intervencija za zaščito otroka in zmanjšanje posledic nasilja, kot tudi ustrezna podpora in pomoč pri predelavi teh posledic.

3. DIJAŠKI DOM KOT PROSTOR VARNEGA ZAVETJA

Dijaški dom je prostor, kjer se srečujeta socialni in pedagoški vidik, ter prostor za bivanje dijakov, ki se šolajo izven svojega kraja bivanja. Dijaki si tako lahko izberejo srednjo šolo in poklic, ki jih veseli, ne glede na oddaljenost od kraja bivanja. Največkrat se odločijo za bivanje v dijaškem domu zaradi oddaljenosti, vendar ugotavljamo, da je vedno več dijakov, ki jim dijaški dom predstavlja neko varno zatočišče pred težavami, s katerimi se soočajo v družini ali v domačem okolju - in prav ti dijaki dijaški dom doživijo kot prostor varnega zavetja, saj, kot navajajo Jazbinšek, Erjavec in Šterk (2020), je dijaški dom mirnejši in varnejši od domačega okolja. Velikokrat dijaki izrazijo željo, da bi ostali ves čas v dijaškem domu, saj se ne želijo vračati domov.

Marc in drugi (2023) navajajo, da imajo dijaški domovi v slovenskem prostoru pomembno vlogo, saj dijakom, ki se šolajo izven svojega kraja bivanja, nudijo namestitve, možnosti za učenje in aktivno preživljanje prostega časa. Dijakom zagotavljajo ugodno in kakovostno bivanje, obenem pa izvajajo tudi vzgojno dejavnost, ki je specifična, saj vzgojitelji prevzemajo nekatere naloge staršev. V času bivanja v dijaškem domu je dijakom omogočen proces socializacije ter psihičnega in fizičnega razvoja. Proces dozorevanja in razvoja poteka večinoma zunaj dijakove družine, v dijaškem domu.

Posebnost dijaških domov je v organizaciji dela, ki poteka večinoma v popoldanskem času, ko so dijaki prisotni, v vzgojnih skupinah, ki jih vodijo vzgojitelji, ponudbi prostočasnih dejavnosti in organiziranosti učnih ur, kjer se dijake spodbuja k čim bolj samostojnemu učenju. Določena so tudi pravila bivanja in dnevni red. Olga Dečman Dobrnjič (2013) poudarja, da dijaški domovi predstavljajo tudi pomembno okolje, kjer se odvija neformalno izobraževanje v času prostočasnih dejavnosti, pogovorov med dijaki in vzgojitelji, sestankov vzgojnih skupin in drugih organiziranih družabnih dejavnostih.

Poslanstvo vsakega dijaškega doma je skrb za varno, zdravo in spodbudno okolje za vse dijake, ki bivajo tam. Strokovni delavci v dijaških domovih skrbijo za rast in napredek dijakov v skladu z individualnimi zmožnostmi vsakega posameznika. Temeljne naloge dijaškega doma pa so ohranjanje telesnega in duševnega zdravja ter psihofizične odpornosti dijakov, kognitivni razvoj dijakov, celostni razvoj dijakov v skladu s sodobnimi usmeritvami, razvoj estetske kulture ter razvoj delovnih navad (Marc 2023).

V dijaškem domu ima vzgojitelj pomemben vpliv na dijake, saj oblikuje spodbudno in podporno okolje ter pomaga pri doseganju akademskih, osebnostih in socialnih ciljev. Dijakom pomaga razvijati prilagodljivost, odpornost, samospoštovanje, odgovornost in kritično razmišljanje (Marc, Ristić, 2023). Hamler (2023) ob tem poudarja pomembnost domske klime, ki mora biti spodbudna in podpora ter temeljiti na vrednotah, kot so sodelovanje, zaupanje in odpornost. V varnem in spodbudnem okolju se lahko uresničujejo učne in vzgojne strategije.

Vzgojitelj v odnosu do dijaka postavlja svoje osebne meje, uveljavlja avtoriteto ter se stalno vzajemno uči tudi od dijakov (Marc idr., 2023) in predstavlja pomembno osebo v življenju mladostnika (Jazbinšek, Erjavec, Šterk, 2020).

Vzgojitelj v dijaškem domu je torej prvi, ki zazna neke spremembe ali odstopanja pri dijakih, zato je zelo pomembno sodelovanje in pretočnost informacij med vzgojiteljem in domsko svetovalno službo.

3.1. SVETOVALNO DELO V DIJAŠKEM DOMU

Svetovalno delo v dijaškem domu je ravno tako specifično, kot je sam dijaški dom, čeprav je del vzgojno izobraževalnega sistema.

Svetovalna služba v dijaškem domu pomaga pri reševanju kompleksnih težav, pomaga pri optimalnem razvoju dijakov ter pri tem sodeluje z dijaki, vzgojitelji, s starši in z drugimi institucijami, kot so srednje šole, nevladne organizacije, zdravstvene ustanove, centri za socialno delo, policija in sodišča (Marc idr., 2023).

Prvo javno opozorilo po potrebi zaposlovanja svetovalnih delavcev v dijaških domovih je bilo izrečeno leta 1994, ko so ravnatelji dijaških domov na to javno opozorili na srečanju ravnateljev. Leta 1997 je bila izdana Odredba o normativih in standardih v dijaških domovih, na podlagi katerih je bila podana možnost zaposlovanja svetovalnih delavcev tudi v dijaških domovih. Od leta 1998 so se v dijaških domovih začeli zaposlovati svetovalni delavci, in kot pravi Starkl (1999), je bil to poklic, ki so si ga v dijaških domovih zelo želeli, vendar pa se ni točno vedelo, kaj naj z njim. Danes je svetovalno delo v dijaških domovih dobro razvito in vključuje širok spekter dejavnosti, kot so individualno svetovanje, pomoč pri učenju, socialna podpora ter sodelovanje z vzgojitelji in s starši. Svetovalni delavci imajo jasno opredeljene vloge in pristojnosti, njihovo delo pa prispeva k celostnemu razvoju dijakov ter ustvarjanju spodbudnega bivalnega in učnega okolja.

Splošni dokument za delo svetovalnih delavcev so Programske smernice svetovalnega dela v vrtcih, šolah in dijaških domovih, ki jih je Zavod RS za šolstvo sprejel leta 2008. Programske smernice določajo osnovna področja dela svetovalne službe in predstavljajo podlago za načrtovanje, spremljanje in evalvacijo dela, razvojno–analitične naloge, svetovalno delo z dijaki, učitelji/vzgojitelji in starši, strokovno izpopolnjevanje, pripravo na svetovalno delo ter dokumentiranje svetovalnega dela (Programske smernice, 2008). V letu 2024 so bile Programske smernice prenovljene, oblikovala pa jih je ekspertna skupina za svetovalno delo v vrtcih, šolah in dijaških domovih. Prenovljene Programske smernice svetovalnega dela v programih s področja vzgoje in izobraževanja (2024) so razdeljene na pet ključnih področij svetovalnega dela v dijaškem domu, pri čemer so navedeni le nekateri primeri nalog. Celoten seznam nalog svetovalnih delavcev ni podan, saj bi to lahko posegalo v njihovo avtonomnost.

Področja svetovalnega dela, zapisana v Programskih smernicah (2024), so:

- varno, spodbudno in vključujoče okolje,
- celostni razvoj in dobrobit/blagostanje dijakov (spoznavni, čustveni, socialni in gibalni razvoj, spoznavanje in razvijanje interesov in sposobnosti, skrb za duševno zdravje),
- učenje in poučevanje (dobra poučevalna praksa, metodično-didaktični pristopi in prilagoditve),
- vzgojno-izobraževalni prehodi (vpisi, šolanje, prešolanje, akceleracija, karierna orientacija),
- razvoj vzgojno-izobraževalnega zavoda in profesionalni razvoj.

Vsako od teh petih področij je razdeljeno na tri ravni delovanja:

- raven vzgojno–izobraževalnega zavoda,
- raven skupine/oddelka,
- delo s posameznikom in zanj.

Svetovalni delavec v dijaškem domu skrbi, da se dijaki počutijo sprejete in vključene, pri tem pa izhaja iz njihovih potreb in značilnosti. Poleg vseh naštetih nalog nudi dijakom tudi celostno podporo v času bivanja v dijaškem domu. Svetovalno delo v dijaškem domu je raznoliko in zahtevno. Posveča se podpori in pomoči mladostniku, da postopno sprejema vse več odgovornosti za lastne odločitve ter da razvija lastne potenciale. Z izkušnjo varnega, povezujočega in spodbudnega okolja se ustvarja zaupanje, kar pripomore tudi k razvijanju

pozitivne samopodobe. Svetovalna služba se posveča tudi tinskemu sodelovanju, sodelovanju s starši mladostnikov ter zunanjimi institucijami ter nekaterim specifičnim področjem, kot so, na primer, oblikovanje sobnih kolektivov, svetovanje dijakom pri izzivih ob sobivanju in ob različnih dogodkih, ki se pojavijo v času bivanja v dijaškem domu.

3.2. ODNOS Z MLADOSTNIKI

Svetovalni delavec mora pri svojem delu stremeti k temu, da lahko vzpostavi dober odnos z mladostnikom, saj bo le tako lahko pridobil njegovo zaupanje. Prav zaupanje je predpogoj, da mladostnik lahko razkrije svojo zlorabo. Mogoče je bil mladostnik pred tem že nekajkrat neslišan s strani odrasle osebe, ki bi mu morala nuditi podporo, zato je zaupanje zelo pomemben dejavnik.

Plaz (2014) piše o prvem stiku in vzpostavitvi odnosa, ki je temelj, na katerem gradimo, ko želimo nekomu pomagati tako, da bo pomoč učinkovita. Pri osebah, ki razkrijejo zlorabo, gre za izjemno ranljivost, izpostavljenost in strah pred tem, kaj se bo zgodilo, ko bo skrivnost prišla na dan. Prav zaradi tega je toliko bolj pomembno, kako sprejmemo osebo, ki se obrne po pomoč zaradi nasilja, saj lahko z našim verbalnim ali neverbalnim odzivom zapremo zgodbe bolečine, strahu, žalosti .... Žrtev lahko leta ne spregovori o svoji izkušnji nasilja, zato je toliko bolj pomemben odziv osebe, ki se ji žrtev zaupa. Od reakcije osebe, ki ji je žrtev zaupala svojo zgodbo, je odvisno, kam in kako bo peljala pot iskanja pomoči. Strokovni delavec ali delavka skozi dober odnos pripelje žrtev do tega, da zmore izpovedati svojo stisko in je pri tem tudi slišana.

Cilj svetovalnega procesa in dela z mladostnikom je vzpostavitev občutka varnosti in zaupanja v odnosu.

Žrtve preživeto nasilje opisujejo in o njem pripovedujejo na različne načine zaradi doživetja travmatičnih dogodkov in različnih obrambnih mehanizmov. Različno pripovedovanje o doživetem nasilju v strokovnem delavcu ne sme povzročiti nezaupanja v verodostojnost povedanega (Plaz, 2014). Pri tem je pomembno spoštovanje žrtvinih psiholoških obramb, ki predstavljajo stabilnost, regulacijo čustev in obvladovanje stiske, zato upoštevamo in sledimo ritmu žrtve. Če travmatske spomine prehitro potisnemo v zavestno, ko jih žrtev še ni sposobna integrirati, lahko naredimo dodatno škodo, ker žrtev doživi ponovno travmatizacijo (Štirn, 2014).

Čačinovič Vogrinčič, Kobal, Mešl in Možina (2009) pišejo o delovnem odnosu, kjer sta pomembna dialog in sodelovanje in kjer mora biti zagotovljeno brezpogojno spoštovanje uporabnikove osebne izkušnje. To lahko pripelje do dobrega izida in rešitve nastale situacije.

Naš odziv lahko poglobi ali zamaje zaupanje mladostnika, ki nam je razkril svojo zgodbo, zato je izjemno pomembno zavedanje pomena naše reakcije ob izpovedi mladostnika, ki je doživel kakršnokoli nasilje ali zlorabo. Pri delu z otroki in z mladimi, ki so doživeli spolno zlorabo, imajo velik pomen tudi znanje in veščine za pogovor. Plaz (2014) pri tem opozarja na zelo jasna in neomajna stališča glede ničelne tolerance do kakršnegakoli nasilja v družbi, še posebej v družini, kjer se nasilje največkrat začne.

3.3. RAZKRITJE SPOLNE ZLORABE

Otroci, ki so bili spolno zlorabljeni, največkrat nimajo velikih pričakovanj do drugih, predvsem v smislu pomoči. Pogosto tudi ne občutijo ogorčenja, ko se z njimi slabo ravna (Walker, 1992). Pomanjkanje odzivnosti in podpore v času razkritja spolne zlorabe pri otroku spodkopava zaupanje in še bolj povečuje nevarno navezanost otroka ter vpliva na slabše psihološko zdravje otroka (Noll, 2021).

V raziskavi, ki je bila narejena v Sloveniji med letoma 2010 in 2011, kjer se je z intervjujem kriminalistov in tožilcev pridobilo vpogled v prakso odkrivanja spolnih zlorab, je bilo ugotovljeno, da so spolno zlorabo največkrat razkrili otroci sami, prijavo pa so največkrat naredile matere otrok (Frangeš in Dvoršek, 2013). Zaviršek (2014) pa pravi, da velikokrat spolno zlorabo razkrijejo bratje in sestre, ki so bili tudi sami spolno zlorabljeni, in ugotovijo, da se nasilnež pripravlja na zlorabo brata ali sestre.

Ko žrtev spregovori o zlorabi, mora ponovno obujati dogodke, kar je za žrtev travmatično, zlasti ob neustreznih odzivih ožjega ali širšega okolja. Logar, Zabukovec Kerin in Svete (2023) opozarjajo na pomembnost odziva institucij ter strokovnost ob razkritju spolne zlorabe, saj nestrokovni odziv in neprimerna podpora povzročijo sekundarno viktimizacijo, kar oteži otrokovo okrevanje. Prav tako je pomembna oblika pomoči, ki mora biti prilagojena potrebam otroka. V nasprotnem primeru se otrokova stiska lahko samo še povečuje.

Za žrtev so zelo težki nadaljnji sodni in drugi postopki, kjer mora ljudem, ki jih ne pozna, zopet izpovedati, kaj je doživela. Vsa ta dejanja v žrtvi povzročajo dodatne stiske in ponovno

sekundarno viktimizacijo. Zelo pomembno je, da razgovor z žrtvijo kaznivega dejanja opravijo strokovno usposobljeni ljudje ter da se z namenom, da se otroka čim manj obremenjuje, razgovori ne ponavljajo (Končina Peternel, 2024).

Prav tako je pomembno, da je žrtev informirana o vseh postopkih na njej razumljiv način, saj to vpliva na občutek varnosti, ki je v žrtvi ob vsem dogajanju porušen. Končina in Peternel (2024) navajata, da mednarodne raziskave poudarjajo prav to, da so otroci v postopkih predhodno premalo informirani na njim razumljiv način. Ne vedeti, kaj se bo na sodišču dogajalo, je gotovo tudi eden izmed zelo stresnih dejavnikov pri žrtvah spolnih zlorab.

3.3.1. Odziv bližnjih na razkritje spolne zlorabe

Pomemben pri razkritju spolne zlorabe je tudi odziv bližnjih. Starši ali skrbniki, ki otroku ne verjamejo in dvomijo v njegovo izpoved, v otroku lahko povzročijo ponovno travmatizacijo. Šraj (2010) pravi, da ima, v kolikor otrokovi zaupniki ne verjamejo njegovi zgodbi ali celo želijo, da o tem ne govori, to zanj hujše posledice, kot če bi otroka podprli.

Podpora, ki jo ima otrok v družini, zlasti s strani matere, pomembno vpliva na razkritje spolne zlorabe, o čemer poročata Rakovec-Felser in Vidovič (2016). V svoji raziskavi ugotavljata, da otroci triinpolkrat pogosteje razkrijejo spolno zlorabo v družini, kjer čutijo podporo s strani nezlorabljaljivega starša. Pri otrocih, ki niso čutili podpore s strani matere, je bila večja verjetnost, da se bodo odpovedali razkritju zlorabe, torej je ključen odnos in odziv matere ob razkritju.

Običajno najbližji sorodniki negativno reagirajo na razkritje spolne zlorabe, saj poskušajo preprečiti družinsko sramoto, še predvsem, kadar je storilec družinski član. Furniss (1991) piše o sekundarni travmatizaciji v primeru, da družinski člani žrtvi ob razkritju spolne zlorabe ne verjamejo ali pa otroka celo označijo za grešnega kozla, ga kaznujejo in krivijo za nastale probleme zaradi razkritja spolne zlorabe, kar na otroka deluje uničujoče. Raziskava (Šraj, 2010) je pokazala, da so posledice zlorabe milejše, če ima žrtev podporo v družini in širšem sorodstvu, prav tako je ob podpori manj pogosta posttravmatska stresna motnja.

Otroci o spolni zlorabi največkrat spregovorijo v svoji družini, kjer se jim po pravilne verjame (Plaz in Matko, 2019). Da žrtev zmore spregovoriti, je torej zelo pomembna podpora starša, ki ni zlorabljal, največkrat je to mati. Predvsem je pomemben občutek, da žrtvi verjame ter jo zaščiti pred nadaljnjimi zlorabami.

3.3.2. Vloga svetovalnega delavca ob razkritju spolne zlorabe

Vrtec, šola ali dijaški dom so lahko pomembni prostori, kjer je možno prepoznavanje posledic izpostavljenosti nasilju. V dijaškem domu ima svetovalni delavec, predvsem pa vzgojitelj, ki je dnevno prisoten v vzgojni skupini, pomembno vlogo pri zaznavanju teh posledic. Ob razkritju spolne zlorabe je zelo pomemben odziv osebe, ki ji je bila spolna zloraba zaupana. Kot poudarjata Bass in Davis (1998), se okrevanje lahko prične že ob sočutni in učinkoviti intervenciji, v nasprotnem primeru pa se škoda samo še povečuje. Ravno tako Furniss (1991) piše o pomembnosti razlikovanja med primarno škodo, ki jo je utrpel otrok zaradi spolne zlorabe, in sekundarno škodo zaradi napačne intervencije ali ne-intervencije. Torej, je izredno pomembno, kako oseba, ki ji je bila zaupana spolna zloraba, odreagira in postopa v izogib ponovni zlorabi otroka.

Avtorji Logar, Zabukovec Kerin in Svete (2023) pišejo o dveh napačnih domnevah, ki otežujeta ustrezno ukrepanje strokovnih delavcev. Prva domneva je, da otroci o nasilju ne spregovorijo oziroma spregovorijo šele v odrasli dobi, druga pa je povezana s strahom pred lažnimi prijavi spolnega nasilja. Naloga strokovnih delavcev ni, da iščejo dokaze; to je naloga organov pregona. Lažne prijave so zelo redke, zato je pomembno, da otroku verjamemo. Večji problem je neukrepanje ob izpovedi ali celo minimaliziranje in zanikanje suma spolne zlorabe. Vsako prelaganje odgovornosti na otroka, minimaliziranje, obsojanje ali zasmehovanje v zvezi z nasiljem je zelo škodljivo, nestrokovno in popolnoma neprimerno.

Pomembno je zavedanje, da svetovalni delavec ob razkritju spolne zlorabe ne presoja ali sodi o prisotnosti spolne zlorabe, temveč se samo odziva na simptome, ki odražajo otrokovo stisko. Pomembno je, da otroku prisluhne ter pri tem ohrani zavedanje, da bodo verodostojno oceno spolne zlorabe opravili dodatno usposobljeni strokovnjaki (Pelc, 2025).

Različni avtorji (npr. Vanček v Horvat, Lešnik Mugnaioni, Plaz, 2004, Frei, 1996) naštevajo pomembne korake ob razkritju spolne zlorabe. Naštete korake sem povzela in dodala še svoj vidik. Spodaj naštetih korakov so bistveni za sočuten pristop do žrtve, ki se je opogumila, da spregovori o zlorabi.

Otroku vedno verjamemo

Otroku ali mladostniku, ki zbere pogum in nam zaupa, da je doživel spolno zlorabo, vedno verjamemo. O njegovih besedah ne dvomimo. Ko otrok opisuje spolno izkušnjo z odraslo osebo, si tega ne izmišljuje (Frei, 1996), saj si otrok ni sposoben izmisliti nekaj, kot je spolna zloraba. Če otrok govori o spolni zlorabi, smo lahko prepričani, da jo je tudi doživel.

Otroka razbremenimo krivde

Otroku ali mladostniku povemo, da je vsekakor prav, da je spregovoril o spolni zlorabi. To med njegovim pripovedovanjem lahko večkrat tudi ponovimo. Pomembno je jasno izraziti, da otrok ni nič kriv za storjeno nasilje. Vso odgovornost nosi povzročitelj. Otrok ali mladostnik lahko občuti krivdo, ker je izdal bližnjega (povzročitelj je lahko starš ali nek drug bližnji sorodnik). Repič (2015) piše o močni zaznamovanosti z občutki krivde, ki izvirajo iz travme oseb, ki so spolno zlorabljene.

Ne hitimo, vzamemo si čas in poslušamo, kar žrtev želi povedati

Vzamemo si dovolj časa za pogovor. Pomemben je pristen in iskren odnos. Žrtvi nudimo čustveno oporo in občutek varnosti. Otrok ali mladostnik, ki nam je zaupal zlorabo, je potreboval veliko poguma, zato takrat, če se le da, poskrbimo za to, da nihče ne moti pogovora, vzamemo pa si toliko časa, kot ga žrtev potrebuje. Tako dobi občutek, da nam je pomembna. Poslušamo, kar nam žrtev želi povedati. Nikoli ne silimo z vprašanji, ki so preveč direktna ali celo agresivna, saj se lahko zgodi, da se žrtev zapre in ne bo želela več spregovoriti z nami. Vsekakor pa se odzivamo na pripovedovanje in doživljanje žrtve s sočutjem. Otroku zagotovimo, da mu bomo pomagali, največja napaka pa bi bila, če bi želeli otrokovo bolečino odpraviti z raznimi opazkami, kot, na primer, da vse skupaj ni tako hudo ali da storilec ni mislil slabo, naj ne bo tako žalosten, ker se bo zadeva uredila in podobno.

Otroku pustimo čustva do storilca

Od otroka v nobenem trenutku ne smemo pričakovati, da bo sovražil storilca, ker bi to bilo prav ali ker njegovo dejanje v nas prebudi jezo. Zelo verjetno bo otrok kljub vsemu imel storilca še vedno rad. Jezna reakcija z naše strani v otroku lahko samo še okrepi občutek krivde. Neprimerno bi bilo od otroka zahtevati tudi, naj ima storilca še vedno rad. Najpomembneje je, da otrok dobi informacijo, da to, kar se mu je zgodilo, ni bilo prav.

Izogibamo se brezglavemu ukrepanju

Otroka, ki je žrtev zlorabe, je vsekakor potrebno hitro zaščititi pred nadaljnjim zlorabljanjem, vendar je zelo pomembno, da se izogibamo takojšnjemu, brezglavemu in nenačrtovanemu ukrepanju, ki lahko povzroči še več škode. Neprevidno razkrivanje zlorabe lahko vodi do še večjega nasilja nad otrokom. Storilec lahko otroka s še večjimi grožnjami pripravi do molka, ga izpiše iz vrtca, šole, lahko se z otrokom preseli in se tako zloraba vleče še leta.

Ne dajemo obljub, ki jih potem ne bomo mogli izpolniti

Med pogovorom pazimo, da ne dajemo obljub, ki jih potem ne bomo mogli izpolniti. Predvsem ne dajemo obljube, da bomo vse, kar nam je žrtev povedala, zadržali zase, kar je lahko seveda njena želja. V reševanje te kompleksne situacije bodo vključene tudi druge službe in ustanove. Žrtvi nikoli ne obljublamo, da se nasilje ne bo nikoli več ponovilo ali da ne bo nikoli več videla povzročitelja. Lahko pa seveda naredimo vse, kar je v naši moči, za zaščito žrtev.

Otroku pomagamo ubesediti zlorabo

Otroku pomagamo, da jasno opiše dogajanje. Če bo otrok čutil, da smo negotovi, se lahko zgodi, da bo zaradi našega negotovega vedenja izgubil zaupanje. Pomembno je, da otroku ne prisojamo nikakršne aktivne vloge pri spolni zlorabi.

Žrtev seznanimo, kaj sledi, in o vsem naj bo ves čas obveščena

Žrtev seznanimo, kakšni bodo naši naslednji koraki. Nikoli ne načrtujemo nadaljnjih korakov brez otrokove vednosti. Otroku zagotovimo in se tega tudi držimo, da ne bomo brez njegove vednosti ničesar ukrenili. Pomembno je, da ne pripovedujemo o zlorabi neki tretji osebi, predvsem ne storilcu, ne da bi se o tem prej pogovorili z otrokom. Če pomislimo, da je otrok ali mladostnik žrtev spolne zlorabe s strani starša, potem si lahko samo predstavljamo, s kakšnimi občutki se sooča žrtev, zato je seznanitev s koraki zelo pomembna. S seznanjenostjo se vsaj malo zmanjšuje občutek negotovosti in strahu.

Pri prijavi nasilja se opiramo na zakon o preprečevanju nasilja v družini, ki določa dolžnost obveščanja centra za socialno delo v primeru, da nekdo pri svojem delu izve za nasilje. Pravilnik o obravnavi nasilja v družini za vzgojno–izobraževalne zavode določa, kako naj zaposleni v vzgojno–izobraževalnih zavodih ravnajo pri zaznavi nasilja nad otrokom, kako naj pristopijo k nudenju pomoči otroku, ki je žrtev nasilja, ter kako poteka sodelovanje z drugimi organi (centrom za socialno delo, s policijo, tožilstvom in sodiščem). Pravilnik vsebuje tudi prilogo - zapis o nasilju nad otrokom, na podlagi katerega se posreduje prijavo suma nasilja nad otrokom pristojnim institucijam.

Žrtev seznanimo tudi z zapisom, ki smo ga pripravili in bo posredovan na pristojni center za socialno delo ter policijo. Pri vseh obravnavanih primerih, kjer se podaja prijava na pristojne ustanove, je dobro pred pošiljanjem skupaj z žrtvijo prebrati zapis. To je predvsem pomembno z vidika, da žrtev lahko sodeluje pri zapisu s svojimi besedami in tudi z nestrinjanjem glede zapisanega. Urek (2005) pravi, da je vsako pisanje, zapisovanje in dokumentiranje

interpretacija. Strokovnjaki moramo ločevati dejstva od interpretacij in svoje občutke ter razmišljanja od konkretnega dogajanja.

Zelo je pomembno, da poskrbimo, da smo žrtvi na razpolago za pogovor, in to tudi jasno izrazimo. Žrtev naj čuti, da je ne bomo pustili na cedilu.

Spremljevalec žrtve

Pomembno je, da žrtev spolne zlorabe seznanimo z možnostjo, da si izbere osebo, ki jo lahko spremlja v vseh postopkih, povezanih z nasiljem. Žrtev pred pričetkom postopka ali v postopku izreče željo, da je določena oseba (ki ni povzročitelj nasilja) prisotna v postopku. Spremljevalec pomaga žrtvi pri zaščiti njene integritete, iskanju rešitev ter nudi žrtvi psihično oporo. Če otrok izbere za zaupnika in spremljevalca osebo, ki mu je zaupal zlorabo, potem naj bo ta oseba v vseh naslednjih dogodkih na njegovi strani.

Poskrbimo, da žrtev dobi strokovno terapevtsko obravnavo

Otroku je potrebno dati možnost, da govori o dogodkih, kadar začuti potrebo po tem. V zaupnem okolju si otroci lahko opomorejo od vseh hudih doživetij, zato je pomembno, da se vključi v ustrezno terapevtsko obravnavo, ki naj bo individualno prilagojena žrtvi spolne zlorabe.

Skrb zase

Ko otrok ali mladostnik spregovori o spolnem nasilju, lahko dejstva in opisi spolne zlorabe zelo močno vplivajo na nas. Zgodba se nas lahko dotakne zelo osebno ali v nas prebudi razne strahove. Pomembno je, da razčlenimo naše občutke in občutke, ki jih doživlja žrtev. V primeru, da nas žrtev izbere za spremljevalca, so lahko situacije precej stresne. Za učinkovitejše soočanje s stresnimi situacijami je pomembna razbremenitev, ki nam jo lahko nudi supervizija.

Vključitev v supervizijski proces je pri razbremenjevanju ob slišanih pričevanjih s strani žrtve ena izmed ključnih metod. Strokovni delavec v varnem okolju reflektira svoje izkušnje, stiske ali izzive, ki se pojavijo pri delu, ter se s pomočjo supervizorja uči novih vzorcev profesionalnega ravnanja. Kobolt in Žorga (2006) poudarjata, da je za strokovne delavce pomembno, da imajo možnost predelave nekih izkušenj ali dilem, pri čemer na podlagi svojih spoznanj večamo strokovne in osebne kompetence. Z vključenostjo v supervizijski proces in predelavo izkušenj sami sebi omogočimo, da lahko dileme odložimo ter o njih ne razpravljamo v svojem prostem času.

3.3.3. Protokol ravnanja svetovalne službe ob sumu na spolno nasilje

Naloga strokovnega delavca, ki mu je zaupana spolna zloraba, je, da ukrepa po protokolu ravnanja svetovalne službe ob sumu na spolno nasilje (2023). Logar, Zabukovec Kerin in Svete (2023) pišejo o dolžnosti zaposlenih v vzgojno-izobraževalnih zavodih do obveščanja policije v primeru suma spolnega nasilja, posilstva, spolne zlorabe slabotne osebe, spolnega napada na osebo, mlajšo od 15 let, ali katero drugo kaznivo dejanje zoper spolno nedotakljivost, ki jo je izvršila odrasla oseba. Policija se obvešča tudi, če se dejanje ni zgodilo v šoli. Ob sumu na spolno nasilje, ki ga nad otrokom izvaja tretja oseba (družinski člani, znanci, prijatelji, partnerji idr.), je potrebna *takojšnja intervencija* za zagotovitev varnosti in zdravja otrok; in sicer:

- v kolikor je potrebno, se pokliče nujno medicinsko pomoč;
- z otrokom ali mladostnikom, ki je žrtev nasilja, se pogovori isti dan ali najkasneje naslednji dan z namenom razbremenitve in čustvene opore; o pogovorih vodi zapise;
- ob sumu na nasilje svetovalni delavec nemudoma obvesti ravnatelja;
- o dogajanju obvesti starše, vendar se v primeru, da je domnevni povzročitelj eden od staršev ali skrbnikov, o nasilju obvesti pristojni center za socialno delo;
- svetovalni delavec naredi zapis dogodka in informacij, pridobljenih s strani otroka ali mladostnika, ki je uradni dokument in podlaga za prijavo suma nasilja centru za socialno delo, policiji ali državnemu tožilstvu. V zapisu je potrebno navesti vse okoliščine, iz katerih je mogoče sklepati, da se nad otrokom izvaja nasilje, ter navesti, da so potrebni takojšnji ukrepi za zaščito otroka; v prijavi se ne opredeljuje glede kaznivosti dejanja;
- v sodelovanju z vodstvom VIZ se pripravi varnostni načrt za zaščito otroka ali mladostnika, v kolikor je to potrebno;
- se sodeluje s centrom za socialno delo, policijo, zdravstvenimi institucijami v zvezi s pripravo in izvedbo pomoči žrtvi.

Svetovalni delavec skliče interni tim, ki ga sestavljajo svetovalna služba, učitelj ali vzgojitelj ali drug delavec, ki je naredil zapis dogodka, in ravnatelj, ki mora biti navzoč vsaj na prvem sestanku internega tima. V kolikor je svetovalni delavec odsoten, naloge internega tima prevzame ravnatelj. Naloge internega tima so:

- izdelava načrta pomoči in varnostnega načrta za žrtev nasilja;
- sodelovanje z zunanjimi institucijami;
- določanje izvajalcev posameznih nalog;

- seznanitev drugih strokovnih delavcev v VIZ s primerom nasilja ter pri tem skrb za varovanje osebnih podatkov ter dostojanstva in osebnosti;
- izdelava načrta pomoči VIZ oziroma svetovanja v zavodu ali zunanji instituciji;
- sprejem dogovora o načinu sodelovanja s staršem ali skrbnikom otroka ali mladostnika, ki je žrtev nasilja.

Razkritje spolne zlorabe je za žrtev izredno stresen dogodek, zato je pomembno, da ji zagotovimo strokoven pristop in ustrezno podporo.

4. ZAKONODAJA

Pravna ureditev zaščite otrok pred spolnimi zlorabami je ključnega pomena za zagotavljanje varnega okolja in preprečevanje nasilja nad otroki. Zakonodaja na tem področju obsega različne pravne akte, ki določajo pravice otrok, odgovornosti institucij in posameznikov ter sankcije za storilce kaznivih dejanj. Med pomembnejšimi pravnimi akti, ki urejajo to področje, so Zakon o preprečevanju nasilja v družini, Kazenski zakonik, Zakon o kazenskem postopku in Zakon o zaščiti otrok v kazenskem postopku in njihovi celostni obravnavi v Hiši za otroke. Ti zakoni določajo ukrepe za zaščito otrok, postopke prijave nasilja, dolžnosti strokovnih delavcev ter pravice žrtev v sodnih postopkih.

4.1. ZAKON O PREPREČEVANJU NASILJA V DRUŽINI

Zakon o preprečevanju nasilja v družini obravnava različne oblike nasilja v družini, kazenska zakonodaja pa opredeljuje, v katerih primerih je nasilje v družini tudi kaznivo dejanje.

3. člen Zakona o preprečevanju nasilja v družini opredeljuje nasilje kot vsako uporabo fizičnega, spolnega, psihičnega ali ekonomskega nasilja enega družinskega člana proti drugemu družinskemu članu oziroma zanemarjanje družinskega člana ne glede na starost, spol ali katerokoli drugo osebno okoliščino žrtve ali povzročiteljice oziroma povzročitelja nasilja.

- Fizično nasilje je vsaka uporaba fizične sile, ki pri družinskem članu povzroči bolečino, strah ali ponižanje, ne glede na to, ali so nastale poškodbe.
- Spolno nasilje so ravnanja s spolno vsebino, ki jim družinski član nasprotuje, je vanje prisiljen ali zaradi svoje stopnje razvoja ne razume njihovega pomena.
- Psihično nasilje so ravnanja, s katerimi povzročitelj nasilja pri družinskem članu povzroči strah, ponižanje, občutek manjvrednosti, ogroženosti in druge duševne stiske.
- Ekonomsko nasilje je neupravičeno nadzorovanje ali omejevanje družinskega člana pri razpolaganju z dohodki oziroma upravljanju s premoženjem, s katerim družinski član samostojno razpolaga oziroma upravlja, ali neupravičeno omejevanje razpolaganja oziroma upravljanja s skupnim premoženjem družinskih članov.
- Zanemarjanje je oblika nasilja, kadar oseba opušča dolžno skrb za družinskega člana, ki jo potrebuje zaradi bolezni, invalidnosti, starosti, razvojnih ali drugih osebnih okoliščin.

V 4. členu Zakona (ZPND; UL RS, št. 16/2008) otroci uživajo posebno varstvo pred nasiljem. Otrok je žrtev nasilja tudi, če je prisoten pri izvajanju nasilja nad drugim družinskim članom ali živi v okolju, kjer se nasilje izvaja.

4.1.1. Dolžnost prijave

Zakon o preprečevanju nasilja v družini v 5. in 6. členu nalaga dolžnost prijave suma nasilja v družini vsem strokovnim delavcem, osebju v zdravstvu in v vzgojno-varstvenih ter vzgojno-izobraževalnih zavodih.

Organi in organizacije so dolžni izvesti vse postopke in ukrepe, ki so potrebni za zaščito žrtve glede na stopnjo njene ogroženosti in zaščito njenih koristi, in pri tem zagotoviti spoštovanje integritete žrtve. Če je žrtev nasilja otrok, imajo koristi in pravice otroka prednost pred koristmi in pravicami drugih udeleženk oziroma udeležencev postopka.

Organi in organizacije ter nevladne organizacije, ki pri svojem delu izvedo za okoliščine, na podlagi katerih je mogoče sklepati, da se izvaja nasilje, so dolžni o tem takoj obvestiti center za socialno delo, razen v primeru, če žrtev temu izrecno nasprotuje in ne gre za sum storitve kaznivega dejanja, ki se preganja po uradni dolžnosti.

Vsakdo, zlasti pa strokovni delavci oziroma delavke v zdravstvu ter osebje vzgojno-varstvenih in vzgojno-izobraževalnih zavodov, mora, ne glede na določbe o varovanju poklicne skrivnosti, takoj obvestiti center za socialno delo, policijo ali državno tožilstvo, kadar sumi, da je otrok žrtev nasilja.

4.1.2. Spremljevalec žrtve

Zakon (ZPND, UL RS, št. 16/2008) v 7. členu določa, da si žrtev nasilja lahko izbere osebo, ki jo spremlja v vseh postopkih.

Žrtev nasilja si lahko izbere osebo, ki jo lahko spremlja v vseh postopkih, povezanih z nasiljem. Za prisotnost spremljevalca v postopkih zadostuje, da žrtev pred pričetkom postopka ali v postopku izjavi, da jo določena oseba spremlja in da želi, da je v postopku prisotna. Spremljevalec je lahko vsaka polnoletna oseba, ki v postopku ni obravnavana kot povzročitelj nasilja. Spremljevalec pomaga žrtvi pri zaščiti njene integritete v postopkih pred organi in organizacijami, pomaga pri iskanju rešitev in nudi žrtvi psihično oporo. Organ, ki vodi postopek, prepove osebi spremljati žrtev v postopku, če ne izpolnjuje pogoja iz tretjega

odstavka tega člena, oziroma, če obstoji verjetnost, da oseba ne bo mogla opravljati nalog iz prejšnjega odstavka glede na sorodstvene ali druge povezave z žrtvijo ali povzročiteljem nasilja.

4.1.3. Pravica žrtve do zagovornika

Prav tako ima žrtev pravico do zagovornika, kar opredeljuje 8. člen (ZPND, UL RS, št. 16/2008). Žrtev nasilja ima pravico do zagovornice oziroma zagovornika, ki v skladu s posebnimi predpisi štiti žrtvine koristi v postopkih in aktivnostih, ki jo zadevajo.

Domiter Protner (2014) piše, da sam Zakon o preprečevanju nasilja v družini ne določa kazni, temveč so te urejene z Zakonom o kazenskem postopku (ZKP-UPB8, UL RS, št. 32/2012) in s Kazenskim zakonikom (KZ-1, UL RS, 55/08). Poudarja pa pomen sodelovanja institucij, civilne družbe in prebivalstva, ki lahko prispevajo k zmanjševanju nasilja v družbi.

4.2. PRAVILNIK O OBRAVNAVI NASILJA V DRUŽINI ZA VZGOJNO –IZOBRAŽEVALNE ZAVODE

Pravilnik o obravnavi nasilja v družini za vzgojno-izobraževalne zavode, ki je bil sprejet leta 2009, določa, kako naj zaposleni v vzgojno-izobraževalnih zavodih ravnajo pri zaznavi nasilja nad otrokom, kako naj pristopijo k nudenju pomoči otroku, ki je žrtev nasilja, ter opredeljuje sodelovanje z drugimi organi (centrom za socialno delo, policijo, tožilstvom in sodiščem). Pravilnik vsebuje prilogo - zapis o nasilju nad otrokom, na podlagi katerega se posreduje prijavo suma nasilja nad otrokom pristojnim institucijam. Zapis dogodka je tudi uradni dokument, s katerim se poda prijava na pristojni center za socialno delo glede na otrokovo prebivališče.

Ravnanje učiteljev in drugih zaposlenih v vzgoji in izobraževanju določa 3. člen Pravilnika (Pravilnik o obravnavi /.../, UL RS, št. 104/2009). Učitelj ali drug delavec vzgoje in izobraževanja, ki je pri otroku opazil spremembe, ki bi lahko bile posledice nasilja, ali mu je otrok zaupal, da je žrtev nasilja, ali ima učitelj ali drug delavec vzgoje in izobraževanja informacijo o nasilju od tretje osebe ali pa je bil sam priča nasilja, mora takoj:

- obvestiti o tem svetovalnega delavca VIZ ali v njegovi odsotnosti ravnatelja ali pomočnika ravnatelja;

- sam ali s svetovalnim delavcem VIZ v primeru poškodbe pri fizičnem ali spolnem nasilju ali hudi psihični stiski otroka zaradi nasilja v družini obvestiti pristojni center za socialno delo (v nadaljnjem besedilu: CSD), izven poslovnega časa CSD njegovo interventno službo ali, če meni, da je to primerno, policijo;
- če so navedene posledice opažene pri polnoletnem udeležencu izobraževanja po javno veljavnih programih, pa mu svetuje, naj obišče zdravnika, ter ga seznaniti z možnostmi ustrezne pomoči in organi, ki mu lahko nudijo ustrezno pomoč;
- sam ali s svetovalnim delavcem narediti zapis dogodka, opažanj, pridobljenih informacij ali pogovora z otrokom.

Pravilnik (Pravilnik o obravnavi /.../, UL RS, št. 104/2009) prav tako določa obveščanje staršev, kadar je to v korist otroka. V nasprotnem primeru se staršev ne obvešča, temveč se obvesti pristojni center za socialno delo. Pravilnik od 6. do 8. člena določa načine nudenja pomoči otroku, ki je žrtev nasilja, ter določa sodelovanje z drugimi organi (od 9. do 12. člena). V okviru nudenja pomoči otroku, ki je žrtev nasilja, je naloga svetovalnega delavca, da skliče interni tim, ki ga sestavljajo svetovalna služba, razrednik (vzgojitelj) otroka, ki je žrtev nasilja, in delavec, ki je naredil zapis dogodka. Na prvem srečanju tima je prisoten tudi ravnatelj (6. člen). V 7. členu so opisane naloge internega tima pri obravnavi nasilja v družini in naloge ob sklicu multidisciplinarnega tima.

4.3. KAZENSKI ZAKONIK

Z uveljavitvijo Kazenskega zakonika (KZ-1, UL RS, 55/08) je postalo nasilje v družini opredeljeno kot samostojno kaznivo dejanje. Nasilje v družini je opredeljeno kot kaznivo dejanje, ki se kaznuje z zaporom do pet let (191. člen). Prepoved spolne zlorabe otroka in mladostnika posebej opredeljuje posilstvo (170. člen), spolno nasilje (171. člen), spolno zlorabo slabotne osebe (172. člen), spolni napad na osebo, mlajšo od 15 let (173. člen), in kršitev spolne nedotakljivosti z zlorabo položaja (174. člen). Zadnja dva člena izpostavljata spolno zlorabo otroka in mladostnika s strani starša (Domiter Protner, 2014).

Kazenski zakonik (KZ-1, UL RS, 55/08) v 281. členu tudi opredeljuje sankcije, če uradna oseba zavestno opusti ovadbo kaznivega dejanja, za katerega izve pri opravljanju svoje službe. Če je

za kaznivo dejanje predpisana kazen treh ali več let zapor, storilec pa se preganja po uradni dolžnosti, se osebo, ki je zavestno opustila ovadbo, kaznuje z zaporom do treh let.

4.4. ZAKON O KAZENSKEM POSTOPKU

Domiter Protner (2014) je pri analizi Zakona o kazenskem postopku ugotovila, da imajo otroci tudi po tem zakonu zagotovljeno posebno varstvo, vendar pa so nezadostno zaščiteni pred sekundarno viktimizacijo. Skozi zakon se ne postavlja enotna starost otroka, saj ugotavlja, da je starostna meja otrok, ki so posebej zaščiteni po Zakonu o kazenskem postopku, večinoma 14 ali 15 let. Torej, mladostniki, žrtve nasilja v družini, ki so starejši od 14 oziroma 15 let, ne uživajo posebnega varstva glede na navedbe in določila. Posledica je neustrezna zaščita pred sekundarno viktimizacijo in možnost prisotnosti storilca na zaslišanju otrok, še zlasti mladostnikov, saj je starostna meja 15 let, kot določa 178. člen. Zaslišanje otroka predstavlja izjemen psihološki in emocionalni stres, ki ga prisotnost izvajalca nasilja še dodatno poveča. Zakon tudi ne štiti otrok in mladostnikov, žrtev nasilja v družini, starejših od 14 let, v zvezi z zasliševanjem. Mladostnik, ki je žrtev nasilja, namreč pove svojo »zgodbo« večkrat, najprej ob sami prijavi strokovnemu delavcu v VIZ, drugič ob začetku obravnave na centru za socialno delo. Otrok ali mladostnik potrebuje veliko poguma, da sploh spregovori o nasilju, zato zaslišanje na sodišču povzroča še dodatne in nepotrebne stiske in težave. Domiter Protner (2014) meni, da bi bilo otroku ali mladostniku vse te dodatne stiske lahko prihranili, če bi se upoštevala izjava, ki jo je podal strokovnemu delavcu, in bi bil na ta način vsaj delno zaščiten pred sekundarno viktimizacijo.

4.5. ZAKON O ZAŠČITI OTROK V KAZENSKEM POSTOPKU IN NJIHOVI CELOSTNI OBRAVNAVI V HIŠI ZA OTROKE (ZZOKPOHO)

Z Zakonom o zaščiti otrok v kazenskem postopku in njihovi celostni obravnavi v Hiši za otroke (UL RS, št. 54/21) se s pomočjo forenzičnih razgovorov omejuje število zaslišanj otrok in s tem tudi zmanjšuje tveganje za nastanek ponovne travmatizacije. Forenzične razgovore izvajajo za to usposobljeni izpraševalci. Ti razgovori se avdiovizualno posnamejo in se uporabijo na sodišču, tako da otroku v nadaljnjem sodnem postopku ni potrebno prihajati na sodišče. Zakon (ZZOKPOHO, UL RS, št. 54/21) omogoča, da se čim bolj zaščiti otrokove koristi, ter v 1. členu

določa način in pogoje celostne obravnave mladoletnih oškodovancev in prič v predkazenskem in kazenskem postopku glede določenih kaznivih dejanj v Hiši za otroke.

Zakon v 3. členu določa celostno obravnavo, pri čemer se upošteva otrokovo starost, zrelost, sposobnost razumeti pomen in posledice svojih dejanj in druge osebne značilnosti ter vrsto, naravo in okoliščine kaznivega dejanja. Isti člen določa:

- da se otroku zagotovijo potrebne informacije in pojasnila;
- da se zagotovita zaščita in osebna varnost otroka zaradi preprečevanja izpostavljenosti sekundarni in ponovni viktimizaciji, ustrahovanju in maščevanju;
- da se zaslišanje in telesni pregled otroka zaradi preprečevanja nadaljnje viktimizacije opravljata le, kolikor je to neizogibno potrebno, in v najmanjšem možnem številu;
- da se omogoči, da je otrok slišan;
- da se dejanja izvedejo brez nepotrebnega odlašanja.

Končina Peternel (2024) opozarja, da se z uveljavitvijo Hiše za otroke v Sloveniji žrtvam spolnih zlorab omogoča obravnavo po ZZOKPOHO, ki jo lahko odredi samo sodnik v pravnem postopku, ne pa tudi sodnik v nepravdnem postopku, kar prinaša zakonsko pomanjkljivost. Otrok ali mladostnik tako v praksi lahko že večkrat spregovori o dogodku, preden sodnik odredi, da bo zaslišan v Hiši za otroke, kar povzroča obremenitev za žrtev.

5. PROBLEM

Spolno nasilje je še vedno razširjen družbeni pojav, saj je zlorabljen vsak peti otrok. Žrtev to svojo izkušnjo zlorabe vnaša v vse življenjske situacije, tudi v šolski prostor. Okolje v dijaškem domu, kjer dijaki preživijo pet dni v tednu, je velikokrat tudi varno okolje, kjer dijaki prvič razkrijejo spolno zlorabo. Pri delu v svetovalni službi se srečujem z zgodbami dijakov, ki govorijo o zlorabah predvsem s strani najbližjih. Pri razkritju spolne zlorabe, ki jo je mladostnik doživel v otroštvu in toliko časa živel s to skrivnostjo, je pomembno, da v takem trenutku zmoremo žrtvi prisluhniti. Strokovni delavci, ki delamo z mladimi, smo strokovno in moralno odgovorni, da prepoznamo znake, znamo pravilno ravnati ob razkritju spolne zlorabe ter nuditi ustrezno pomoč žrtvi. Odgovornost zaposlenih v vzgoji in izobraževanju je, da se odzovemo na vsak sum spolnega nasilja. Na žalost se še vse prevečkrat zgodi, da se ob razkritju žrtvi ne pomaga na ustrezen način ali se zlorabo celo zanika. Žrtev se zaradi napačnega pristopa ali zanikanja lahko za vedno zapre in nikoli več ne spregovori o spolni zlorabi. Tako še vedno veliko spolnih zlorabo ostane nerazkritih, žrtev pa ne dobi ustrezne pomoči.

V raziskavi želim sistematično raziskati in analizirati primer pomoči dijakinji, ki je prvič doživela spolno zlorabo pri devetih letih. Primer, ki ga predstavljam, je zame specifičen, saj sem bila vanj vpletena kot svetovalna delavka dijakinji, poleg tega sem dijakinjo tudi spremljala na sodišče kot zaupna oseba. Spremljanje dijakinje od razkritja zlorabe do sodišča je bila zame prva takšna izkušnja, iz katere sem se lahko veliko naučila o sebi, pa tudi o tem, kako teče ves postopek - od prijave na policijo do pričanja na sodišču. Dijakinja je čutila veliko strahu, zato sem raziskovala sam postopek, da sem ji lahko odgovorila na čim več vprašanj, ki so se ji porajala v času, ko je prihajala k meni na pogovore. Lahko rečem, da je bilo zame razkritje spolne zlorabe s strani dijakinje eden izmed najtežjih pogovorov, saj sem si le s težavo predstavljala, kako lahko odrasla oseba na tako ponižujoč in krut način poseže v otrokovo telo. Po pogovoru sem občutila veliko težo, predvsem veliko gnusa, tako da sem tudi sama potrebovala nekaj časa, da sem lahko v procesu supervizije predelala vse slike in občutke, ki so ostali. Ob spremljanju dijakinje na sodišče kot zaupna oseba sem lahko videla, kako stresno je za žrtev spolne zlorabe, ko mora pričati o tem, kar se ji je zgodilo. Iz primera, ki ga predstavljam, je razvidno, kako srečanje s storilcem na sodišču pri žrtvi povzroči ponovno travmatizacijo.

Na podlagi spremljanja celotnega procesa, predvsem pa doživljanja dijakinje, se v raziskavi osredotočam na posledice spolne zlorabe, na pomembnost strokovnega in obenem sočutnega pristopa do žrtve, na povezavo med zlorabo in odločitvijo za bivanje v dijaškem domu, vpliv reakcije družinskih članov na razkritje zlorabe, kot tudi doživljanje žrtve v postopkih pred državnimi organi. Poleg raziskovalnih vprašanj sem samoevalvirala tudi lastno svetovalno izkušnjo. Raziskovalna vprašanja, ki sem si jih zastavila:

1. S kakšnimi težavami oziroma posledicami se srečuje žrtev spolne zlorabe?
2. Kakšen pristop svetovalne službe je žrtvi pomagal, da je lahko razkrila spolno zlorabo?
3. Kako je spolna zloraba vplivala tudi na odločitev za prihod v dijaški dom?
4. Kako je na žrtev vplivala reakcija družinskih članov ob razkritju spolne zlorabe?
5. Kako je žrtev doživela postopke pred državnimi organi?
6. Kakšni so bili moji odzivi in ravnanje v vlogi svetovalne delavke?

6. METODOLOGIJA

6.1. VRSTA RAZISKAVE

Raziskava je kvalitativna študija primera. Proučujem en sam primer, tako da gre za singularno študijo primera. Namen raziskave ni posploševanje na celotno populacijo, temveč vpogled v doživljanje žrtve spolne zlorabe.

Mesec (1998) študijo primera opiše kot celovit opis posameznega primera in njegovo analizo, s katero odkrivamo konkretne splete značilnosti, različna doživljanja in ravnanja sistemov.

Kvalitativno raziskavo sestavljajo besedni opisi ali pripovedi. Gradivo je analizirano na beseden način, brez uporabe merskih postopkov in brez operacij s števili. Študija primera je celovit opis posameznega primera in njegova analiza; to je opis značilnosti primera in dogajanja in opis procesa odkrivanja teh značilnosti in procesa raziskovanja samega (Mesec, 1997).

Teme, ki sem jih v študiji primera nasloвила, so: posledice spolne zlorabe, stik s svetovalno službo – kaj žrtvi pomaga, da lahko izpove svojo zgodbo, vzroki za odločitev za bivanje v dijaškem domu v povezavi s spolno zlorabo, doživljanje žrtve skozi postopek od prijave do pričanja na sodišču ter doživljanje žrtve ob tem, ko eden izmed staršev ne verjame, da se je zloraba zgodila. V nalogi naslavljam tudi samoevalvacijo lastne svetovalne izkušnje.

6.2. MERSKI INSTRUMENTI IN VIRI PODATKOV

V okviru študije primera sem uporabila gradivo, ki sem ga pridobila na podlagi odprtega intervjuja. Vnaprej sem si pripravila teme, na podlagi katerih sem želela, da bi tekkel intervju. Najin pogovor sem snemala. Na podlagi zvočnega posnetka sem naredila transkripcijski zapis pogovora. V pomoč so mi bili tudi moji zapisi o obravnavi dijakinje v času, ko je hodila na redne tedenske pogovore.

6.3. POPULACIJA

V študiji primera je sodelovala mladostnica, stara 17 let, ki je bivala v dijaškem domu, kjer sem zaposlena, vendar se je po letu in pol zaradi bližine šole preselila v drug dijaški dom. Mladostnica je v času bivanja v dijaškem domu prihajala k meni na redne tedenske pogovore,

v katerih mi je zaupala spolno zlorabo. Po razkritju spolne zlorabe je prihajala na razbremenilne pogovore tudi večkrat v tednu.

Z dijakinjo sem stik za intervju vzpostavila preko telefonskega pogovora. V intervju je takoj privolila. Zaradi njene mladoletnosti sem najprej pridobila soglasje za intervju s strani matere, ki je njena skrbnica. Srečali sva se v dijaškem domu v moji pisarni. Pogovor je bil sproščen, saj sva z dijakinjo vzpostavili zaupen odnos skozi cel proces od izpovedi zlorabe do spremljanja pred državnimi organi.

6.4. OBDELAVA IN ANALIZA PODATKOV

Posnet pogovor z dne 14. 3. 2024 sem prepisala ter besedilo uredila, ga razčlenila in združila dele besedila, ki so se nanašali na posamezno raziskovalno vprašanje. Pregledala sem tudi vse zapise, ki sem jih naredila od prvega obiska dijakinje do njenega odhoda iz dijaškega doma.

Intervju sem analizirala s pomočjo vsebinskega pregleda odgovorov. Večkrat sem prebrala zapis besedila ter pridobljene podatke povezala z raziskovalnimi vprašanji, ki sem si jih zastavila že pred izvedbo intervjuja. Podatke sem analizirala kvalitativno in interpretativno, pri čemer sem identificirala osrednje teme in pomenske enote glede na raziskovalna vprašanja ter s tem poudarila izkušnje udeleženke. Raziskovalna vprašanja sem nato povezala s teorijo. Glede na to, da je bila študija osredotočana na eno udeleženko, formalno kodiranje ni bilo izvedeno.

7. REZULTATI IN RAZPRAVA

Pri rezultatih sem poleg intervjuja uporabila tudi vse svoje zapise in dokumente, ki sem jih pridobila v času od prvega stika z dijakinjo do izpisa iz dijaškega doma. Dijakinja me je izbrala za zaupno osebo, tako da sem jo spremljala tudi v postopku pred sodiščem. Imela sem možnost opazovanja vseh njenih doživljanj, saj je poleg spremljanja v postopkih na sodišču k meni redno (enkrat ali večkrat tedensko) prihajala na pogovore. Ko je bila v stiski, so bili pogovori pogostejši. Glavno vodilo pri razpravi je intervju, ki sem ga opravila z dijakinjo. V nalogi se izogibam opisu dogodka spolne zlorabe z namenom zaščite identitete dijakinje.

Dijakinja, stara 15 let, se je v dijaški dom vpisala septembra 2021. Na vpis je prišla skupaj z materjo in že takrat sta povedali, da živita sami, saj sta se starša ločila zaradi očetovega nasilja. Po enem mesecu sem bila s strani matične vzgojiteljice opozorjena na dijakinjo v zvezi s finančno stisko zaradi brezposelnosti matere. Matična vzgojiteljica je prav tako poročala o svojih opažanjih, in sicer v zvezi z izstopajočim oblačenjem in ličenjem. Dijakinja se je oblačila in ličila v popolnoma črno barvo. Z dijakinjo sva imeli prvi stik v mesecu decembru 2021, ko sem ji izročila vlogo za pomoč pri plačilu oskrbnine dijaškega doma s strani Zveze prijateljev mladine. Na tem prvem srečanju sem jo povabila, da lahko pride kadarkoli na pogovor, saj so moja vrata vedno odprta. Po tem srečanju je prišla v mojo pisarno skupaj s sostanovalko in prinesla izpolnjeno vlogo za pomoč pri plačilu oskrbnine doma. Imele smo krajši klepet v zvezi s počutjem v dijaškem domu. Najino naslednje srečanje je bilo v mesecu januarju 2022, ko je dijakinja sama prišla na pogovor in mi zaupala, da je v otroštvu doživela spolno zlorabo s strani strica, očetovega brata. Prva zloraba se je zgodila, ko je bila stara 9 let, in druga pri 11 letih. O zlorabi in o nameri prijave suma spolne zlorabe na policijo in pristojni center za socialno delo je bila obveščena mati dijakinje. Čez vikend je dijakinja poiskala pomoč zdravnice zaradi psihične stiske. S strani zdravnice je bila tudi takoj podana prijava suma spolne zlorabe mladoletne osebe. V mesecu marcu 2022 sem na zaprosilo pristojnega centra za socialno delo posredovala poročilo o opažanjih ter oblikah pomoči, ki smo jih nudili dijakinji. V mesecu novembru 2022 sem prejela vabilo priči s pristojnega sodišča, in sicer s kazensko preiskovalnega oddelka. V januarju 2023 sem bila povabljena na sodišče, kjer sem prisostvovala kot oseba, ki ji oškodovanka zaupa. Na sodišču je bila dijakinji dodeljena odvetnica. Skupaj z dijakinjo in odvetnico smo bili v sobi za zaslišanje, kjer je bila kamera, tako da so dijakinjo lahko videli v sodni dvorani. Prav tako smo tudi me spremljale dogajanje

v sodni dvorani preko ekrana. Po tem, ko obdolženec ni prišel na obravnavo, smo se vse tri prestavile iz sobe v sodno dvorano, kjer je potekalo zaslišanje preiskovalnega sodnika.

Dijakinja je v času od prijave spolne zlorabe do izpisa iz dijaškega doma hodila k meni na redne tedenske pogovore. Prav tako je bila deležna terapevtske obravnave. Iz dijaškega doma se je izpisala v aprilu 2023.

S kakšnimi težavami oziroma posledicami se srečuje žrtev spolne zlorabe?

Spolna zloraba prizadene otrokov razvoj in pusti globoke posledice na psihičnem, socialnem in fizičnem področju.

Kako težke in obsežne so posledice, je odvisno od načina in trajanja zlorabe, sorodstvenega razmerja s storilcem ter tudi tega, kakšna je žrtev po naravi in kakšno pomoč je prejela (Bain in Sanders, 1996).

Otroci, žrtve nasilja, se čutijo manjvredne, imajo slabo samopodobo, ne zaupajo sebi in drugim, nimajo občutka varnosti in težko navezujejo stike. Logar, Zabukovec Kerin in Svete (2023) opisujejo posledice spolnega nasilja pri mladostnikih z motnjami hranjenja, samopoškodovanjem, samomorilnim vedenjem, odvisnostmi, slabim učnim uspehom in vedenjem, s katerim mladostnik želi pritegniti pozornost.

Žrtve spolne zlorabe trpijo za psihičnimi in fizičnimi posledicami še vrsto let po zlorabi. Preden je dijakinja zmoгла nekomu zaupati spolno zlorabo, so bile psihične posledice intenzivnejše, po izpovedi in nadaljnjem nudenju pomoči so se posledice pojavljale v nekoliko milejši obliki, vendar še vedno ostajajo. Dijakinja se je pred razkritjem spolne zlorabe soočala z nočnimi morami, ki so še vedno prisotne, vendar manj pogoste in imajo drugačen pomen.

Dijakinja se spomni, da jo je bilo strah videti kateri koli del moškega telesa, tudi o spolnosti ni mogla govoriti, čeprav so se njeni sovrstniki o teh temah pogovarjali. Zaradi neprijetnega občutka je teme, ki so se dotikale spolnosti, obrnila tako, da je bilo vse skupaj smešno in s tem sprostila napetost, ki jo je čutila. Misel na spolnost ji je bila zelo neprijetna. Pri sebi se je odločila, da ne želi imeti spolnih odnosov, razen če bo našla pravo osebo. V času intervjuja je bila v zvezi, vendar je bilo iz njenega opisa zaznati, da je v krču in da njeno telo sporoča, da ni pripravljeno na spolne odnose. Da lahko pride do spolnega odnosa, morajo biti izpolnjeni določeni pogoji, kot je tema v prostoru, dotiki na določenih mestih in pitje alkohola. Spolnih odnosov si ne želi, vendar jo je strah, da bi izgubila fanta, zato vedno znova zlorablja svoje telo

s tem, ko ne sliši sebe in svojih odzivov. Vse to kaže na težke posledice zaradi spolne zlorabe, ki jo je doživela: *»Imam fanta, ki pozna mojo zgodbo. Mi je pa v zvezi s spolnostjo zelo težko. Že to, da sem jaz dotaknjena, mi je zelo neprijetno. Da sploh lahko imam spolni odnos, moram prej nekaj spiti, za kar vem, da je slaba stvar. V sobi mora biti čista tema. Pomembno je tudi, kje se me lahko dotakne, tako da gre vse zelo počasi. Sama grem čez toliko stvari v glavi. Želim si spolnih odnosov, vendar hkrati telesno tega ne zmorem, ker imam neko blokado. Ne morem se niti spraviti do tega in se potem počutim zelo slabo. Na tak način sem sama slabe volje in tudi on, zaradi tega me je kar strah, da bo dobil drugo, ki ne bo imela toliko težav.«*

Da bi lahko odmisliła spolno zlorabo, se je dijakinja zatekala v pitje alkohola, poleg tega se je tudi samopoškodovala in razmišljala o samomoru. Zaradi groznilnih sanj ni mogla spati, zbujala se je v joku in posledično zaradi stiske ni zmožla oditi v šolo. Želela si je, da bi zaspala in se nikoli več ne bi zbudila. Posledice spolne zlorabe so močno vplivale tudi na ostala področja, predvsem na šolsko področje, kar se je kazalo v izostajanju od pouka in slabih ocenah.

Kakšen pristop je žrtvi pomagal, da je lahko razkrila spolno zlorabo?

Odločilen trenutek, da se žrtev odloči razkriti storilca, je spoznanje, da žrtev sama ne more vplivati na proces spolne zlorabe ne glede na to, kaj stori. Prav tako je v šoli ali dijaškem domu zelo pomemben dejavnik, da pride do razkritja, občutek sprejetosti, varnosti in naklonjenosti ter dejstvo, da v svojem dejanju razkritja žrtev vidi smisel (Dobrnjič idr., 2004).

Menim, da je zelo pomembno, da se vsi, ki delamo z otroki in mladostniki, zavedamo naše odgovornosti ob prvem stiku z osebo, ki nam želi zaupati zlorabo. Od prvega stika in odziva je odvisno, ali bo oseba lahko izpovedala, kaj se ji je zgodilo. Dijakinja se je počutila slišano, razumljeno in imela je občutek, da lahko pove stvari. Da je lahko zaupala spolno zlorabo, ji je bilo pomembno, da je v pogovoru dobila: *»... odgovor, ki ga jaz hočem, da se oseba zavzame za zgodbo in da je empatična. Da mi da nek odgovor, ki je koristen. Da je poglobljen pogovor. Da je odnos domač, ne preveč uraden, da se lahko sprostim, ko govorim. Tako, kot da bi razlagala prijateljici, ampak da dobim nazaj dober odgovor. Pri vas sem se tako počutila, zato mi ni bilo težko povedati stvari.«*

Prva izkušnja s svetovalno službo je največkrat v osnovni šoli in na žalost otroci in mladostniki še vedno mislijo, da v svetovalno službo prihajajo otroci in mladostniki, ki povzročajo težave ali je njihovo obnašanje problematično. Dijakinja je imela v osnovni šoli prvi stik s svetovalno službo, ki pa ni bil pozitiven, temveč je imela občutek, da ji ne more zaupati: *»V osnovni šoli*

nisem imela občutka, da bi lahko prišla k svetovalni delavki. Absolutno ne, da bi se ji lahko zaupala. Bolj je bilo to, če si kaj naredil, si šel tja.»

Kako je spolna zloraba vplivala tudi na odločitev za prihod v dijaški dom?

Dobrnjič in drugi (2004) v svoji raziskavi o prepoznavanju in nudenju pomoči spolno zlorabljenim dekletom, kjer so se osredotočali prav na dijaške domove, ugotavljajo, da se spolno zlorabljena dekleta iz neurejenih družin pogosto umaknejo ravno v dijaški dom.

Spolna zloraba in njene posledice so bile za dijakinjo pomemben dejavnik za prihod v dijaški dom. Tako se je lahko umaknila iz okolja, kjer se je počutila ogroženo in prestrašeno.

Dijakinja je v intervjuju in tudi že pred tem v najinih pogovorih govorila o strahu pred tem, da bi storilca srečala ali videla: *»Doma me je bilo tudi strah, ker me je enkrat klical. Bilo me je strah vsakokrat, ko je nekdo pozvonil na vratih. Bilo me je strah, da bo on prišel, ja, zelo me je bilo strah. Bila sem kar živčna, enkrat me je zgrabila panika.«*

V dijaškem domu se je tako vsaj čez teden počutila varno. Dijakinja še vedno občuti strah, da bi ga srečala, zato se izogiba kraju, kjer živi, in ima vedno ob sebi še eno osebo, ki ji zaupa.

Kako je na žrtev vplivala reakcija družinskih članov ob razkritju spolne zlorabe?

Negativne reakcije družine na razkritje spolne zlorabe krepijo neposredne posledice zlorabe in podaljšujejo ter poslabšujejo otrokovo travmo. Tako pomanjkanje odziva družine, kot tudi pretiran odziv ali neprimeren odziv vodijo k občutku sramu in krivde pri otroku, zaradi česar se sčasoma razvije mehanizem za zatiranje travmatičnih dogodkov (Rittossa, Trbojević Palalić, 2009).

Ob razkritju spolne zlorabe staršema je dijakinja doživela dva različna odziva. S strani očeta, katerega storilec spolne zlorabe je njegov brat, je doživela šok in razočaranje, saj je oče izrazil dvom, da se je zloraba zgodila. Za dijakinjo je bilo obdobje po razkritju in nerazumevanju s strani očeta to zelo težko obdobje, saj so se njeni občutki zavrnitve, osamljenosti in strahu samo še poglobili, kar je vplivalo tudi na proces okrevanja.

Dijakinja je imela občutek, da jo mati razume in podpira, kar je bila vsaj delna protiutež očetovemu nerazumevanju.

Kako je žrtev doživela postopke pred državnimi organi?

Vsi postopki pred državnimi organi so pri dijakinji sprožali velik stres, predvsem pa strah pred srečanjem s storilcem, zato, kot pravi Plaz (2014), je ena izmed ključnih potreb žrtev, da ima ob sebi osebo, ki jo spremlja na institucije, še posebej na sodišče. Zaupna oseba je pomembna že samo zato, ker je ob žrtvi, ker jo spremlja ter ji pomaga, da se osredotoča na pomembne zadeve ali pa ji samo osvetli drug vidik situacije.

Z dijakinjo sva večkrat govorili o tem, kako bo izgledalo zaslišanje kriminalistov in nato zaslišanje na sodišču, saj je želela imeti čim več informacij. Ob spremstvu na sodišče je bilo njeno telo v krču in močnem stresu, kar se je kazalo v tresenju celotnega telesa.

Dijakinja je na sodišču doživela šok, saj ni pričakovala, da jo bo storilec lahko spremljal preko kamere. To dejstvo jo je spravilo v veliko stisko in jok, zato sva jo z odvetnico poskušali pomiriti: *»Iskreno sem mislila, da ne bom zdržala, da sploh ne bom prišla do sodišča. Nisem mogla priti k sebi, sploh nisem mogla funkcionirati«*. Umirila se je šele, ko je sodnik povedal, da storilec ni prišel na zaslišanje: *»Dobila sem olajšanje, ko ga ni bilo na sodišče, prav veliko olajšanje«*. Čeprav se je umirila, je še vedno spraševala, kakšne so možnosti, da storilec pride na sodišče, in kaj se bo zgodilo v tem primeru.

Rittossa in Trbojević Palalić (2009) v članku pišeta o tem, da obiski sodišča in vsa zaslišanja otroka zmedejo in prestrašijo. Prav tako imajo ponavljajoče se obravnave in postopki travmatizirajoče učinke in že sama misel na ponovno odpiranje in ponavljanje zgodbe o zlorabi pri žrtvah povzroči izjemno zaskrbljenost in sekundarno viktimizacijo.

Postopki pred sodiščem so dijakinji povzročili sekundarno viktimizacijo, čeprav je bil sodnik prijazen in je dijakinjo uspel pomiriti s svojim nežnim pristopom ter razlago, ki je dijakinji zelo ostala v spominu: *»Ko sem se z njim pogovarjala, mi je vse razložil, bil je res faca. Imel je tako energijo, da sploh nisem bila živčna zraven. Ni bil nesramen, vse je bilo dobronamerno. Nič slabega ni mislil o meni, samo pomagati mi je želel. Čutila sem, da je na moji strani. Sodnik mi je najbolj ostal v spominu, ker mi je bil zelo všeč njegov pristop.«*

Dijakinjo je zelo strah, če razmišlja o ponovnem srečanju s storilcem na glavni obravnavi na sodišču in z grozo razmišlja o tem, kako bi se temu lahko izognila: *»Tako ali tako sem že vse povedala, ne vem, zakaj bi morala še enkrat hodit. To je samo še dodaten stres. Ko bi bila tam skupaj z njemu, bi nanj reagirala. Ne bi bilo nič dobrega, samo slabo. Nimam nič novega za povedat, sem že na v redu prišla, ne razmišljam več o tem in zdaj kar naenkrat bodo vsi ljudje,*

ki mi povzročajo specifična čustva na enem kupu. On še najbolj. Kaj naj jaz tam delam, jaz ne morem iti tja. Če bi lahko odločala, bi rekla ne grem.»

Ne želi ponovno opisovati dogodkov zlorabe zaradi ponovne viktimizacije. Vsakokrat, ko mora ponovno govoriti o spolni zlorabi, je huje in se ob tem zelo slabo počuti: *»Že, da se je to zgodilo, je slabo, potem pa še enkrat podoživiš stvari in si v isti sobi s to osebo. To se mi zdi še huje kot to, kar se je zgodilo. Takrat še nisem vedela, kaj točno se mi je zgodilo, počutila sem se zelo slabo in razmišljala, kaj se to dogaja. Ampak, da bi zdaj še enkrat to doživela, ko se zavedam, kaj se je dogajalo in kaj mi je naredil, to je še hujši občutek kot tisto, kar sem prvič doživela. Kot bi podoživela stvari v še hujši obliki. Že samo, ko razmišljam, mi je huje, kaj šele, da bi to doživela.»*

Spolno nasilje močno vpliva na posameznikovo življenje in njegove posledice pomembno vplivajo na kakovost življenja tudi v kasnejših obdobjih. Spolna zloraba ima dolgotrajne posledice, ki se lahko kažejo na različne načine. Otroci in mladostniki, ki so žrtve zlorabe, pogosto trpijo zaradi nizke samopodobe, pomanjkanja zaupanja in občutka manjvrednosti. Avtorji (Bain in Sanders, 1996, Repič, 2015) navajajo, da so posledice zlorabe odvisne od različnih dejavnikov, kot so trajanje in način zlorabe ter odnos z storilcem. Pelc (2025) poudarja, da so posledice zlorabe težje, če je bil otrok zlorabljen s strani osebe, ki ji je brezpogojno zaupal in od katere je bil odvisen. Kot posledice spolne zlorabe se lahko pojavijo motnje hranjenja, samopoškodovanje, samomorilno vedenje, pa tudi odvisnosti in težave z učenjem. Te težave so pogosto tudi posledica občutkov nemoči in pomanjkanja nadzora, občutkov krivde in manjvrednosti. V primeru dijakinje, ki je bila žrtev spolne zlorabe, se posledice kažejo v obliki samopoškodovanja, samomorilnih misli, nočnih mor, strahu pred spolnostjo in telesnimi dotiki ter blokadi pri spolnih odnosih. Spolna zloraba povzroči čustveno travmo (Noll, 2008), kar vpliva na vzpostavljanje intimnih odnosov, kar je zaznati tudi pri dijakinji, saj je občutila močno nelagodje ob telesnem stiku. Pogosto je bila v notranjem konfliktu med tem, kar si je želela, in telesnimi odzivi. Kljub strokovni pomoči so posledice še vedno prisotne, kar kaže na to, kako globoko in trajno lahko spolna zloraba vpliva na posameznika.

Za žrtve spolne zlorabe je ključno zgodnje prepoznavanje znakov in posledic, prijava suma spolne zlorabe ter strokovna obravnava. Zelo pomembno je, da vsi, ki se ukvarjamo z otroki in mladostniki, stremimo k opazovanju in zaznavanju sprememb, ki lahko kažejo na spolno zlorabe ter se nanje tudi odzovemo s strokovno občutljivostjo. Vendar se zelo pogosto zgodi,

da so znaki, ki nakazujejo na spolno zlorabo, prezrti. Razlogi za to so nepoznavanje otrokovih verbalnih sporočil in drugih znakov, ki se jih pripisuje obdobju pubertete (Frangeš in Dvoršek, 2013). Izkušnje kažejo, da žrtve spolne zlorabe spregovorijo potem, ko se ob nekom počutijo dovolj varno, o čemer piše tudi Pelc (2025), zato je ključno, da ob razkritju žrtev dobi občutek, da v tem ne bo sama, temveč da mu bomo ves čas v podporo in pomoč. V primeru spolne zlorabe je lahko odziv okolice ključen pri tem, kako se žrtev počuti in kakšno podporo prejme. Dijakinja je izpostavila pomembnost varnega prostora ter občutka slišnosti in razumljenosti. To je ključnega pomena, saj lahko pomanjkanje empatičnega pristopa s strani bližnjih ali strokovnjakov pripelje do nadaljnje osamljenosti, izolacije ali ponovne travmatizacije. Prav tako ima reakcija družinskih članov ob razkritju spolne zlorabe pomemben vpliv na žrtev. Dijakinja je doživela različna odziva s strani matere in očeta, ki je brat storilca. Medtem ko jo je mati podprla, je oče izrazil dvom o resničnosti njenega sporočila, kar je dodatno poglobilo občutke zavrnitve. Takšni odzivi so lahko izredno travmatični, saj krepijo občutke sramu in krivde pri žrtvi. Pomanjkanje podpore ali neprimerna reakcija s strani družinskih članov lahko zavira proces okrevanja. Rakovec-Felser in Vidovič (2016) pa v svoji raziskavi ugotavljata, da je razkritje spolne zlorabe pri otroku pomembno povezano z materinim odzivom na obtožbe ter tudi z njenim odnosom do storilca. Če deklica, ki je žrtev spolne zlorabe, v materi prepozna osebo, ki ji lahko zaupa, ta podpora pripomore k temu, da so travmatski učinki in dolgotrajne negativne posledice manjši.

Spolna zloraba pogosto vpliva na to, da se žrtve umaknejo iz zlorablajočega okolja, kar v svoji raziskavi ugotavlja tudi Dobrnjič (2004). Dijakinji je prihod v dijaški dom omogočil občutek varnosti, saj je bila oddaljena od mesta, kjer se ni počutila varno. Bivanje v dijaškem domu je torej lahko pomemben del pri razkrivanju spolne zlorabe, saj mnogokrat zagotavlja varnejše in mirnejše okolje od domačega.

Postopki pred državnimi organi, kot so zaslišanja na sodišču, pogosto sprožijo sekundarno viktimizacijo, o čemer je poročala tudi dijakinja, ki je doživela izjemen stres in strah pred ponovnim srečanjem s storilcem. Z večkratnimi zaslišanji in obravnavami žrtev ponovno podoživijo travmatske dogodke, zato je zelo pomembno, da ima žrtev ob sebi osebo, ki ji zaupa. Zaupna oseba žrtvi pomaga pri razbremenjevanju ter ji stoji ob strani v najbolj stresnih situacijah. Otrokom in mladostnikom je potrebno omogočiti vso potrebno zaščito in obravnavo na sodišču, tako da ne bi bili ponovno podvrženi viktimizaciji, vendar se dogaja, da so zaradi ločenih obravnav večkrat prisiljeni podoživljati travmatske izkušnje (Plaz in Matko, 2019). Znotraj sistema se tako ustvari okolje, kjer žrtev ni zaščitena pred nadaljnjimi zlorabami, kar podaljša proces okrevanja.

Samoevalvacija lastne svetovalne izkušnje

Zame je primer razkritja spolne zlorabe, ki ga opisujem v nalogi, zelo pomemben, saj sem bila prvič soočena z zgodbo o spolni zlorabi, pri kateri ni šlo samo za statistične podatke, temveč se je za zgodbo skrival obraz in realna stiska mladostnice. V času svoje poklicne poti v svetovalni službi dijaškega doma sem se udeležila tudi izobraževanja na to temo, saj sem imela občutek, da imam na tem področju premalo znanja. Ob izpovedi dijakinje mi je vse pridobljeno znanje bilo v veliko pomoč, da sem lahko odgovorno, premišljeno in sočutno izpeljala pogovor. Poleg znanja z izobraževanj mi je bilo v pomoč tudi terapevtsko znanje, pridobljeno v času študija.

Ob razkritju je dijakinja čutila veliko strahu, predvsem zaradi vseh nadaljnjih korakov ter velikega bremena, saj je bil storilec družinski član. Zaupati spolno zlorabo je nekaj najtežjega, predvsem ker mladostnik čuti veliko krivde in sramu. Dijakinja se je poleg tega soočala še z občutkom, da mora ostati lojalna družini.

V pogovoru z dijakinjo sem najprej poskrbela, da nihče ni motil najinega pogovora, da se je lahko vzpostavil občutek varnosti. Nisem hitela, pustila sem ji dovolj prostora, da je lahko povedala, kar je želela, predvsem da je lahko izrazila neprijetna čustva in tudi vse svoje občutke do storilca. Ves čas sem se trudila, da sem jo razbremenjevala krivde ter ji pomagala ubesediti zlorabo. Zaradi njenega strahu in krivde sem poskušala na čim bolj miren in empatičen način predstaviti nadaljnje korake. Poudarila sem, da ničesar ne bom storila, ne da bi se prej pogovorila z njo. S tem sem želela poudariti, da bo ves čas vključena v nadaljnje dogajanje, kar je dijakinji dajalo občutek varnosti. Dogovorili sva se, da bom o zlorabi in korakih, ki sledijo, obvestila tudi njeno mami, policijo in center za socialno delo. Vse, kar sem zapisala, sva skupaj pregledali, tako da je lahko sodelovala s svojim nestrinjanjem in dodajanjem besed ali stavkov. Dijakinji sem bila ves čas na razpolago za pogovor, večkrat sem odšla tudi do nje v sobo, da sem preverila, kako se počuti in ali karkoli potrebuje.

Naslednji koraki po razkritju spolne zlorabe so bili obveščanje vodstva in matične vzgojiteljice, sklic internega tima, obveščanje matere, policije in centra za socialno delo. V postopkih, ki so sledili po prijavi, sem sodelovala s centrom za socialno delo in kriminalistično policijo. Vabljen sem bila tudi na sodišče kot priča in zaupna oseba.

Po tem, ko je dijakinja razkrila podrobnosti spolne zlorabe, se je v meni prebudilo veliko neprijetnih občutkov, s katerimi sem se ukvarjala še nekaj časa po pogovoru. V mojih mislih so ostale slike spolne zlorabe zaradi česar ponoči nisem mogla spati, v želodcu pa sem občutila težo, zaradi česar nisem imela apetita, tako da sem tudi sama potrebovala supervizijsko pomoč, s katero sem lahko ubesedila vse svoje občutke ter jih postavila na pravo mesto.

Zelo pomemben del v samem postopku prijave je bila zame podpora vodstva in možnost razbremenjevanja v supervizijskem procesu. Tako sem lahko ohranjala razmejitve ter dijakinji ponudila največ, kar sem lahko v vlogi svetovalne delavke.

Dijakinja je v času od razkritja spolne zlorabe imela veliko vprašanj v zvezi z nadaljnjimi postopki pred sodiščem, zato sem se tudi sama naučila veliko stvari ob tem, ko sem raziskovala strokovno literaturo in zakonsko podlago. V primeru, da nisem dobila dovolj podatkov iz literature, sem se obrnila po informacije tudi na kriminalistično policijo, sodišče, odvetniško službo in center za socialno delo. S tem, ko sem sama imela dovolj podatkov in informacij, sem lahko podala odgovore na vprašanja, ki so se zastavljala dijakinji. Ves čas sem se trudila za varen in spoštljiv odnos in, kot pravi Pelc (2024), je prav zaradi slednjega večja verjetnost, da bo otrok ali mladostnik izbral pedagoškega delavca za zaupno osebo. S tem, ko sem bila izbrana za zaupno osebo, sem bila vključena v nadaljnjih sodnih procesih v podporo dijakinji. V tej vlogi sem se znašla prvič, zato mi je bila ta izkušnja izredno dragocena za vse naslednje prijave suma spolnih zlorab. Dobila sem vpogled v postopek zaslišanja mladoletne osebe pred sodnikom in doživljanja žrtve v tem postopku.

V času od prve prijave spolne zlorabe in poglobljanja v strokovno literaturo sem postala bolj senzibilna na tem področju, tako da sem od takrat s pomočjo vzgojiteljic v dijaškem domu odkrila še dodatnih deset primerov spolne zlorabe dijakinj. Lahko rečem, da sem se iz celotne izkušnje naučila, kako zelo pomembno vlogo imamo vsi, ki delamo z otroki in mladimi pri prepoznavanju znakov, ki opozarjajo na možnost spolne zlorabe. In odgovornost vseh zaposlenih v VIZ je, da se izobražujemo v tej smeri, saj le s strokovnim znanjem lahko ustvarjamo zaupno in sočutno ozračje ter se strokovno odzovemo v primeru razkritja spolne zlorabe.

8. ZAKLJUČEK

Nasilje v družini se dogaja skrito pred našimi očmi, vendar to ne pomeni, da se ne dogaja. Spolne zlorabe so v družbi še vedno močno navzoče in predstavljajo najhujše travme otrok. Storilci tega kaznivega dejanja so največkrat otroku poznane osebe, kar pokaže na to, kako ranljivi so otroci v okolju, kjer bi morali biti najbolj zaščiteni. Posledice zlorab se prenašajo in kažejo tudi v prostoru vzgoje in izobraževanja, tudi kadar se zloraba dogaja zunaj tega prostora. Vrtci, osnovne šole, srednje šole in dijaški domovi imajo zelo pomembno vlogo pri odkrivanju spolnih zlorab, saj so otroci in mladostniki tam v stiku z ljudmi, ki niso del družine. Prav zaradi tega imajo veliko priložnosti in mogoče tudi več poguma, da o tem, kaj se dogaja doma za zaprtimi vrati, lahko seznanijo pedagoške, svetovalne ali vodstvene delavce.

Pri vsakem otroku se znaki spolne zlorabe kažejo na drugačen način, zato moramo biti pedagoški delavci še toliko bolj pozorni na vse spremembe, ki se kažejo v otrokovem vedenju. Znanje in ozaveščenost o spolnem nasilju nad otroki sta pomembna, saj le tako strokovni delavci lahko učinkovito in strokovno odreagiramo ob sumu ali razkritju spolne zlorabe. Strpnost do nasilja v otrocih in mladostnikih pušča nepravo sliko in povzroča, da otroci in kasneje tudi kot odrasli nasilje sprejemajo, saj so bili tako naučeni. Ob razkritju spolne zlorabe je bistveno, da oseba, ki ji je bila zaupana zloraba, odreagira strokovno in žrtvi pomaga ter ji stoji ob strani ves čas od razkritja do postopkov na sodišču.

Vzgojno-izobraževalni sistem ni le prostor učenja, temveč tudi varovalni dejavnik v življenju otrok, saj jim lahko nudi zaščito in podporo. Prav zaradi tega je nujno, da se strokovni delavci zavedamo, da že samo sum za zlorabo ali zaznava sprememb v otrokovem vedenju zahteva odziv, ki mora v prvi vrsti temeljiti na grajenju zaupanja. Za lažje prepoznavanje zlorab je nujno stalno učenje in, kot pravi Zaviršek (2024), ni dovolj samo eno izobraževanje, temveč so potrebne prakse ponavljanja, saj tako strokovni delavec postane bolj občutljiv za to temo, predvsem pa lažje razbere tvegane in obremenilne situacije, v katerih se je znašel otrok ali mladostnik.

9. SKLEPI

Vsaka spolna zloraba, doživljanje in posledice so pri vsakem posamezniku edinstvene, zato tudi na podlagi enega intervjuja posploševanje na populacijo ni možno. Za to bi bilo potrebno opraviti več intervjujev z žrtvami spolne zlorabe. Ne glede na to so rezultati, ki sem jih dobila, pomembni za razumevanje doživljanja žrtev spolnih zlorab.

Na podlagi študije primera in samoevalvacije lastne svetovalne izkušnje lahko postavim sledeče sklepe:

- Družina je prostor, kjer naj bi se otrok počutil najbolj varnega, vendar je tudi prostor spolnih zlorab otrok, največkrat deklic.
- Zlorabe pri otrocih se tako zgodijo doma ali v krogu širše družine in prijateljev, kar vpliva na to, da zloraba ostaja toliko časa skrita. Razlogi, da otrok, ki je žrtev spolne zlorabe, ne spregovori, so v nezaupanju v odrasle ljudi, strahu in občutku krivde.
- Žrtve poskušajo zlorabo zanikati in pri tem uporabljajo različne strategije preživetja. Gre za spremembo vzorcev mišljenja in razmišljanja, ki pa so neustrezni. Najpogostejše oblike strategije preživetja so pozabljanje in disociacija.
- Žrtve spolnih zlorab se kasneje v življenju soočajo z različnimi težavami, ki so posledica spolne zlorabe, in se kažejo na vedenjskem, čustvenem, telesnem, socialnem in šolskem področju. Močno vplivajo tudi na odnos do sebe. Najpogostejše posledice so umikanje vase, strah pred določenimi ljudmi, nočne more, težave s spanjem, težave in slabši učni uspeh v šoli, samomorilne misli, samopoškodovalno vedenje, težave v spolnosti in posttravmatski stresni sindrom. Otroci in mladostniki o svoji stiski težko spregovorijo, vendar jo vedno kažejo na posreden način v obliki znakov in posledic spolnih zlorab.
- Ko se pri otroku ali mladostniku pojavijo določeni znaki, ki kažejo na sum, da je nekdo doživel spolno zlorabo, je vsekakor upravičena zaskrbljenost za varnost in zdravje te osebe.
- Da bi otrok ali mladostnik lahko razkril spolno zlorabo, je pri tem najbolj pomemben dejavnik zaupanja do odrasle osebe. Pri razkritju gre za izjemno ranljivost, izpostavljenost in strah pred tem, kaj se bo zgodilo v nadaljevanju, zato je pri delu z otroki in mladostniki, ki so doživeli zlorabo, pomembno znanje, prav tako pa tudi veščine za vodenje pogovora.
- Žrtev spregovori o spolni zlorabi največkrat v obdobju srednje šole, ko si pomoč poišče pri prijateljih, svetovalni službi, učiteljih, tam, kjer čuti največ zaupanja in ima občutek, da bo slišana.

- Spolne zlorabe se prenehajo, ko se žrtev preseli iz okolja, kjer živi storilec, zato so dijaški domovi prostor varnega zavetja in umika pred storilcem vsaj čez teden.
- Odziv družinskih članov na razkritje spolne zlorabe pomembno vpliva tudi na posledice za žrtev nasilja. Najhujše in uničujoče posledice trpijo otroci, ki jim starši ne verjamejo in zanikajo, da bi se spolna zloraba sploh zgodila. Za soočenje s posledicami spolne zlorabe imajo pomembno vlogo družinski člani, predvsem starš, ki ni zlorabljal. Velik pomen ima razumevanje, podpora in varnost nezlorablajočega starša, ostalih družinskih članov in tudi širše okolice.
- Zaposleni v vzgojno-izobraževalnih zavodih imajo pomembno vlogo pri zaznavanju in odkrivanju posledic izpostavljenosti kateremukoli nasilju. Zaposleni v dijaških domovih, kjer lahko dijake spremljajo tudi v njihovem prostem času, imajo veliko priložnosti, da so pozorni na posledice izpostavljenosti spolnim zlorabam.
- Vloga svetovalnega delavca ob razkritju spolne zlorabe je, da odreagira in postopa tako, da zaščiti žrtev, da ne bi prišlo do ponovne zlorabe. Pri tem ne išče dokazov, ne minimalizira in ne zanika suma spolne zlorabe. Škodljivo in popolnoma nestrokovno je tudi vsakršno obsojanje, prelaganje odgovornosti ali zasmehovanje.
- Svetovalni delavec uporablja pomembne korake, kadar žrtev spregovori o spolni zlorabi. To pomeni, da otroku ali mladostniku vedno verjame in ga pri tem razbremenjuje krivde. Za pogovor si vzame čas in posluša, kar ima žrtev za povedati. Žrtvi pusti čustva do storilca in ne pričakuje, da žrtev storilca sovraži. Izogiba se brezglavemu ukrepanju in ne daje obljub, ki jih ne bo mogel izpolniti. Žrtev seznanjajo, kaj vse bo sledilo, in jo ves čas obveščajo o svojih korakih in zapisih, ki jih naredi. Poskrbi za vključitev žrtve v strokovno obravnavo, ob tem pa ne pozabi tudi na skrb zase v smislu razbremenjevanja.
- Ob sumu na spolno nasilje se svetovalni delavec ravna po Pravilniku o obravnavi nasilja v družini za vzgojno-izobraževalne zavode ter upošteva tudi ostalo zakonodajo s tega področja. Sodeluje s centri za socialno delo, kriminalisti in sodiščem.
- Policija in sodišče se trudijo, da žrtve ne bi bile večkrat izpostavljene pričanjem in da ne bi sedele v sodni dvorani skupaj s storilcem. Ne glede na to je že samo misel, da žrtev storilec lahko vidi, travmatična in povzroča sekundarno travmatizacijo.
- Spolno nasilje nad otroki je še vedno prevečkrat spregledano ali minimalizirano s strani odraslih oseb, ki bi najbolj ranljive otroke morale zaščititi. Prav tako je družba še vedno preveč tolerantna do kateregakoli nasilja prav zaradi zakoreninjenosti predsodkov ali celo nepoznavanja te problematike in občutka nemoči.

10. PREDLOGI

- Spremembe v zakonodaji, predvsem v smislu večje zaščite žrtve in strožjih kaznih za povzročitelje spolnih zlorab.
- Žrtve dolgo čakajo na sodno obravnavo, tako da bi bilo potrebno skrajšati čakalno dobo ter pohiteti s postopki v primeru spolnih zlorab, da se čim manjkrat povzroča sekundarna viktimizacija žrtve.
- Povečevanje občutljivosti in znanja za boljše prepoznavanje spolnih zlorab preko raznih večkratnih izobraževanj.
- Izobraževanj na temo spolnih zlorab je zelo malo, zato bi bilo potrebno tej temi posvetiti več pozornosti ter več izobraževanj na to temo vključiti v Katalog programov nadaljnjega izobraževanja in usposabljanja.
- Ozaveščanje in učenje pedagoških delavcev o problemu spolnih zlorab v družbi ter o pomembnosti prepoznavanja značilnih vedenj zlorabljenih otrok in mladostnikov.
- V šolski prostor vnesti obvezne izobraževalne vsebine za pedagoške delavce v zvezi s problematiko spolnih zlorab in strokovne pomoči za žrtve.
- Obvezne izobraževalne vsebine za pedagoške delavce, ki delajo v dijaških domovih v zvezi s problematiko spolnih zlorab.
- Vrtci, osnovne šole, srednje šole in dijaški domovi bi morali imeti izdelano strategijo ravnanja ob sumu na spolno zlorabo, ki bi se morala vsako leto znova obnoviti.
- Ministrstvo, pristojno za vzgojo in izobraževanje, bi moralo izdelati celosten koncept o ozaveščanju in izobraževanju pedagoškega kadra na temo spolnih zlorab otrok.
- Predlagam večje ozaveščanje javnosti preko medijev v obliki pogovornih oddaj, intervjujev, strokovnih člankov v tiskanih medijih, vključevanje nevladnih organizacij v razne akcije in obveščanje javnosti o odgovornosti vseh nas, da ne pogledamo stran, temveč da spolno nasilje prijavimo pristojnim institucijam.
- Ozaveščanje staršev preko medijev o pomembnosti zagotavljanja občutka varnosti pri otroku in nedotakljivosti njegovega telesa. Predvsem predlagam, da bi se večkrat odpirale tovrstne teme preko medijev, šole, nevladnih organizacij in drugih institucij.
- Predlagam preventivno delo z otroki in mladostniki z ozaveščanjem o nedotakljivosti telesa in njihovih pravicah s pomočjo igre, v obliki delavnic, okroglih miz in plakatov že v osnovnih šolah, v srednjih šolah in tudi dijaških domovih. Prav tako naj se že v učni načrt

vključi tovrstna tematika, predvsem pri družboslovnih predmetih naj se tem temam nameni več časa.

- Predlagam sodelovanje vseh institucij, ki se srečujejo z obravnavanjem, odkrivanjem in izobraževanjem otrok in mladostnikov na način, da se vsaj enkrat letno pripravi strokovno izobraževanje na temo spolnih zlorab ter se obnovi postopke in ukrepe pri sumu na spolno zlorabo.
- Na področju psihosocialne pomoči žrtvam predlagam večje število dobro usposobljenih in občutljivih strokovnjakov, ki bodo brezplačno na voljo otrokom in mladostnikom, ki so doživeli spolno zlorabo, saj so trenutno čakalne dobe predolge.
- Poleg pomoči žrtvam je potrebno v brezplačno pomoč vključiti tudi nezlorablajoče družinske člane, ki so prav tako sekundarne žrtve. Nezlorablajoči družinski člani se tako opolnomočijo, da so lahko v čustveno oporo žrtvi spolne zlorabe.

11. LITERATURA

- Aničič K., Hrovat Svetičič T., Hrovat T., Sušnik A. (2017). Nasilje nad otroki. Strokovne smernice za delo z otroki, ki doživljajo zanemarjanje in/ali nasilje. Društvo za nenasilno komunikacijo.
- Bain, O., Sanders, M. (1996). Ko pride na dan: vodič za mlade, ki so bili spolno zlorabljeni. Ljubljana: Svetovalni center za otroke, mladostnike in starše: Co Libri
- Bass, E., Davis, L. (1998). Pogum za okrevanje. Priročnik za ženske, ki so preživele spolno zlorabo v otroštvu. Liberalna akademija in Visoka šola za socialno delo.
- Bouwkamp, R. (1996). Psihosocialna terapija pri spolni zlorabi v družini. Logatec: Firis.
- Carnes, P. (1991). Ne recite temu ljubezen: pot iz seksualne zasvojenosti. Studio Moderna Storitve, 2006.
- Cerney, Thomas P. (2010). Spolno nasilje: strateški in operativni postopki kriminalistične preiskave in samovarovanje potencialnih žrtev. Ljubljana: Amalietti & Amalietti.
- Čacinovič Vogrinčič, G., Kobal, L., Mešl, N., Možina, M. (2009). Vzpostavljanje delovnega odnosa in osebnega stika. Ljubljana: Fakulteta za socialno delo. Zbirka Katalog socialnega dela.
- Daigneault, I., Vézina-Gagnon, P., Bourgeois, C., Esposito, T., Hébert, M. (2017). Physical and mental health of children with substantiated sexual abuse: Gender comparisons from a matched-control cohort study. *Child abuse & neglect*, 66, 155-165.
- Dežman I. (2014). Spolna zloraba skozi oči žrtve in strokovnjakov. Ljubljana: Fakulteta za socialno delo.
- Dečman Dobrnjič, O., Rožman, Z., Tramšek, R. (2004). Nevidna drugačnost: teorija in praksa pedagoških delavcev pri iskanju stika s spolno zlorabljenimi otroki. Trbovlje: Dijaški dom.
- Domiter Protner, K. (2014). Zloraba otrok v družini: možnosti ukrepanja. Ljubljana: Zavod Republike Slovenije za šolstvo.
- Društvo za nenasilno komunikacijo. Pridobljeno 15. 4. 2024 s <https://www.drustvo-dnk.si/o-nasilju/kaj-je-nasilje.html>
- Frangež, D., Dvoršek, A. (2013). Nekateri kriminalistični vidiki odkrivanja spolnih zlorab otrok v Sloveniji. *Revija za kriminalistiko in kriminologijo*, 64 (1), 63-73.
- Frei, K. (1996). Spolna zloraba: Z odkrito besedo do varnosti. Ljubljana: Kres.
- Gewirtz-Meydan, A., Finkelhor, D. (2020). Sexual Abuse and Assault in a Large National Sample of Children and Adolescents. *Child Maltreatment*, 25 (2), 203-214. Pridobljeno 2. 4. 2025 s <https://doi.org/10.1177/1077559519873975>
- Gorišek, M. (1999). Spolna zloraba otrok. *Zdravstveno varstvo*, 38 (3/4), 112-118.

Gruškovnjak, A. (2005). Problemi dijakov in vloga socialnega dela v dijaškem domu. Diplomatska naloga. Univerza v Ljubljani, Fakulteta za socialno delo.

Hamler, L. (2023): Dijaški dom kot varno in spodbudno učno-vzgojno okolje. Dijaški domovi: priročnik za profesionalni razvoj vzgojiteljic in vzgojiteljev. Zavod RS za šolstvo.

Hébert, M., Amédée, L.M., Blais, M., Gauthier-Duchesne, A. (2019). Child Sexual Abuse among a Representative Sample of Quebec High School Students: Prevalence and Association with Mental Health Problems and Health-Risk Behaviors. *The Canadian Journal of Psychiatry*. 64 (12): 846-854. Pridobljeno 2. 4. 2025 s <https://journals.sagepub.com/doi/10.1177/0706743719861387>

Hrovat, T., Čobec, S., Strle, K. (2017). Preprečevanje in prepoznavanje spolnih zlorab otrok.

Hrovat, D., Lešnik Mugnaioni, D., Plaz, M. (2004). Psihosocialna pomoč ženskam in otrokom, ki preživljajo nasilje: Priročnik. Ljubljana: Društvo SOS telefon za ženske in otroke – žrtve nasilja.

Horvat, D., Plaz, M., Veselič, Š. (2014). Priročnik za delo z ženskami in otroki z izkušnjo nasilja. Ljubljana: Društvo SOS telefon za ženske in otroke – žrtve nasilja.

Hrovat, T., Čobec, S., Sterle, K. (2016). Preprečevanje in prepoznavanje spolnih zlorab otrok: najpogostejša vprašanja in odgovori nanje. Ljubljana: Društvo za nenasilno komunikacijo.

Jazbinšek, O, Erjavec, N., Šterk, S. (2020). Dijaški domovi kot pomemben del slovenskega področja vzgoje in izobraževanja. Pridobljeno 15. 5. 2025 s <http://www.dvdds.si/dijaski-domovi-kot-pomemben-del-slovenskega-podrocja-vzgoje-in-izobrazevanja/>

Kobolt, A., Žorga, S. (2006). Supervizija: proces razvoja in učenja v poklicu. Pedagoška fakulteta.

Konvencija o otrokovih pravicah. Pridobljeno 1. 10. 2024 s <https://www.varuh-rs.si/pravni-temelji-cp/ozn-organizacija-zdruzenih-narodov/konvencija-o-otrokovih-pravicah/>

Kuhar, M., Zaviršek, D. (2023). Razširjenost in značilnosti spolne zlorabe v otroštvu v Sloveniji. *Revija za kriminalistiko in kriminologijo*, 74 (1), 51–62.

Leskovšek, V. (2000). Pomembnost medinstitucionalnega sodelovanja pri obravnavi spolnih zlorab. *Socialno delo*, 39 (3), 191-205.

Logar, T., Zabukovec Kerin, K., Svete, M. (2023). Protokol za ravnanje ob zaznavi in obravnavi spolnega nasilja in spolnega nadlegovanja v vzgojno-izobraževalnih zavodih. Zavod RS za šolstvo.

Marc, M. (2023). Dijaški domovi: priročnik za profesionalni razvoj vzgojiteljic in vzgojiteljev. Ljubljana: Zavod RS za šolstvo.

Mesec, B. (1997). Metodologija raziskovanja v socialnem delu II. Univerza v Ljubljani, Visoka šola za socialno delo.

Mesec, B. (1998). Uvod v kvalitativno raziskovanje v socialnem delu. Ljubljana, Visoka šola za socialno delo.

Mezinec, N. (2018). Vloga pedagoških delavcev v preventivi pred spolnimi zlorabami. *Socialna pedagogika* (Ljubljana), 22 (1/2), 119-138.

Miklič, N. (2016). Otrok spregovori - vam. *Vzgoja* (Ljubljana), 18 (72), 23-24.

Munc, M. (2010). *Nemoč nasilja*. Maribor: De Vesta.

Noll, J. G. (2008). Sexual abuse of children—Unique in its effects on development?. *Child Abuse & Neglect*, 32 (6), 603-605.

Noll, J. G. (2021). Child sexual abuse as a unique risk factor for the development of psychopathology: The compounded convergence of mechanisms. *Annual review of clinical psychology*, 17 (1), 439-464.

Okvirni vzgojni program za domove učencev. (1988). Zavod SR Slovenije za šolstvo. Ljubljana.

Otrok kot žrtev kaznivih ravnanj. (2024). Slovenska akademija znanosti in umetnosti; Inštitut za kriminologijo pri Pravni fakulteti; Pravna fakulteta.

Pelc, J. (2025). Podpora otroku s (travmatično) izkušnjo spolne zlorabe. *Vzgoja in izobraževanje*, 1, 26-37.

Plaz, M., Matko, K. (2019). Izkušnje mater po prijavi spolne zlorabe otroka – reviktimizacija preživelih. *Javno zdravje*, 3, 1–6.

Plesničar, M., Prestor, G. L. (2024). Spolne zlorabe otrok v Sloveniji: Značilnosti storilcev in žrtev skozi prizmo sodnih določb. Ljubljana: Slovenska akademija znanosti in umetnosti: Inštitut za kriminologijo pri Pravni fakulteti.

Pravilnik o obravnavi nasilja v družini za vzgojno – izobraževalne zavode. Pridobljeno 1. 10. 2024 s <https://www.uradni-list.si/glasilo-uradni-list-rs/vsebina/2009-01-4667?sop=2009-01-4667>

Rakovec-Felser, Z., Vidovič, L. (2016). Maternal perceptions of and responses to child sexual abuse. *Slovenian Journal of Public Health*, 55 (2), 124.

Repič, T. (2006). Avtonomija in intimnost v družini kot dejavnika tveganja za spolno zlorabo. *Psihološka obzorja*, 15 (1), 111-125.

Repič Slavič, T. (2015). Nemi kriki spolne zlorabe in novo upanje. Celjska Mohorjeva družba: Društvo Mohorjeva družba.

Selič, P. (2004). Zaščita otrok pred spolnimi zlorabami, 43 (1), 19-31.

Starkl, D. (1999). *Priročnik za vzgojitelje v dijaškem domu. Modeli poučevanja in učenja. Dijaški domovi*. Ljubljana: Zavod Republike Slovenije za šolstvo.

Spletna stran varuha človekovih pravic. Pridobljeno 1. 10. 2024 s <https://www.varuh-rs.si/pravni-temelji-cp/ozn-organizacija-zdruzenih-narodov/konvencija-otrokovih-pravicah/>

Šraj, T. (2010). Spolne zlorabe. Psihološka obzorja (Ljubljana), 19 (2), 49-67.

Šumi, I., Urek, M. (2024). Od dehumanizacije do diskriminacije: vztrajne socialne problematike v Sloveniji. Založba Univerze v Ljubljani.

Trbojević Palacic, M., Ritossa, D. (2009). Suppressing the secondary victimisation of sexually abused children: A Croatian perspective. SSRN. Pridobljeno 2. 3. 2025 s <https://dx.doi.org/10.2139/ssrn.1471884>

Vzgojni program za dijaške domove. (2011). Uradni list RS, 5/12.

Walker, M. (1992). Surviving secrets. Open University Press.

World Health Organisation. (1999). Report of the consultation on child abuse prevention, 29-31 March 1999, WHO, Geneva. Pridobljeno 20. 4. 2025 s <https://iris.who.int/handle/10665/65900>

World Health Organisation. (2020). Child maltreatment. Pridobljeno 2. 3. 2025 s <https://www.who.int/news-room/fact-sheets/detail/child-maltreatment>

Zaviršek, D. (2024). Spolne zlorabe otrok: preventiva, prepoznavanje in podpora preživelim. Od dehumanizacije do diskriminacije: vztrajne socialne problematike v Sloveniji. Ljubljana: Založba Univerze v Ljubljani.

Zaviršek, D. (2016). Doktrina in metode socialnega dela na področju podpore žrtvam spolnih zlorab v katoliški cerkvi. Socialno delo, 55 (1/2), 7-25.

Zaviršek, D. (1993). Nasilje kot del intimnosti, spolne zlorabe otrok in posilstva : kaj pa socialno delo? Socialno delo, 32 (5-6), 41-70.

Združenje za moč. Pridobljeno 19. 4. 2024 s <https://zamoc.si/portfolio-item/spolna-zloraba-otrok/>

Zloković, J., Dečman Dobrnjič, O. (2007). Zaprte oči ne vidijo zla: trpinčenje, zanemarjanje in spolna zloraba otrok – odgovornost družine, družbe in šole. Ljubljana: Zavod Republike Slovenije za šolstvo.

PRILOGA 1

INTERVJU

Najprej hvala, ker si se odzvala in si pripravljena odgovoriti na nekaj mojih vprašanj. Ali se mogoče spomniš razlogov za vpis v dijaški dom?

Razlog je bil, da sem hotela biti prej samostojna ter da sama naredim stvari. V Ljubljani sem na pol poti od mamice in pol poti od atija, če bi se karkoli zgodilo, bi lahko izbirala, kam bi šla. Pa tudi, da grem od doma. Ni mi bilo slabo, ampak sem hotela stran. Doma me je bilo tudi strah, ker me je enkrat klical. Bilo me je strah vsakokrat, ko je nekdo pozvonil na vratih. Bilo me je strah, da bo on prišel, ja, zelo me je bilo strah. Bila sem kar živčna, enkrat me je zgrabila panika. Vsakokrat, ko je nekdo, ki mu je podoben, me zgrabi panika, pa čeprav to ni on. To se mi je zgodilo tudi prejšnji teden, ko sem videla nekoga, ki mu je podoben. Sem kar stran pogledala. Od takrat ga še nisem videla in ne vem, kaj bi naredila, če bi ga videla. Ne hodim tam blizu, prav zaradi tega imam vedno nekoga zraven.

Zelo dolgo nisem govorila o tem in sem kar živčna. Nisem šla že dolgo v to temo.

Razumem, da ti je težko govoriti o tej temi. Če potrebuješ premor, mi kar povej.

Nazadnje, ko si bila pri meni na pogovoru, sva se pogovarjali o vajinem odnosu z očetom, kako sta sedaj, ali ga še kdaj obiščeš?

Lahko bi šla do njih, ampak nimajo časa in tudi jaz nimam časa. Brat pa še hodi. Z očetom se pokličeva. Za njegov rojstni dan sem mu kupila darilo in ga objela. Oče in mačeha sta me poklicala in smo šli v Ljubljano, v kitajsko restavracijo. Nekje sredi vožnje nazaj sta me samo vprašala, kaj je to s sodiščem, ali sem že kaj izvedela in sem rekla, da ne. Potem nista več spraševala. In to je bilo to.

Ali oče nič več ne odpira te teme ali ti karkoli govori o tem?

Ne, dokler se ne kregamo. Nekajkrat sva imela hude krege, ampak ne vzamem nič več k sebi osebno. Če je pa kaj v zvezi z mojim bratcem ali z mojo mami, ker rad reče kaj čez njiju, ga pa jaz pokličem. Sem ga tako v roke prijela, da me posluša. Zadnjič me je vse poslušal in me ni niti enkrat prekinil. Mu dam malo za mislit. Sedaj je njega strah mene. Sedaj mi je v bistvu vseeno, kaj reče.

Prej te je to zelo prizadelo. Kot se spomnim, te je najbolj prizadelo to, da ti oče ni verjel in ti je rekel, da si si vse zmisli?

Bila sem zelo jezna na atija, ker mi ni verjel. Takrat me je prijel šok, ko je rekel, da je skoraj sto procenten, da to ni res, zato sem mu prekinila klic. Potem je bil pa jezen, ker sem mu jaz prekinila. Rekel mi je, naj rečem, da sem si malo izmislila, ker sem v puberteti. Nisem mogla verjeti, kaj mi je govoril, namesto, da bi meni verjel. Potem je še družinske prijatelje spraševal, če verjamejo njegovemu bratu. To je bilo kar težko obdobje. Mama me je pa vedno podpirala. Še vedno reče, kaj očetu ni jasno, da ni nič empatičen.

Ali se spomniš tistega trenutka, ko si prišla k meni in mi povedala, kaj se ti je zgodilo? Ali si takrat prišla prav z namenom, da poveš za zlorabo?

Se spomnim, ampak sem tudi že zbrisala stvari za nazaj. Ja, jaz sem komaj čakala, da povem.

Torej si k meni prišla že s tem načrtom, da mi prideš povedat?

Ja. Vedela sem, da potrebujem neko pomoč, ker nisem vedela, kaj naj s svojimi čustvi in kaj naj razmišljam, kaj je prav in kaj ni prav. Tudi, ko sem hodila na terapije, sem hodila še k vam, da sem večkrat dala stvari ven, da sem še bolj dojela, da je to res bilo in si ne izmišljujem kar nekaj.

Na začetku, ko sem bila majhna, sem celo podvomila, da se je to res zgodilo, sedaj pa vem, da je to to. Ljudem sem že prej povedala glede tega. Povedala sem dvema prijateljicama, ko sem bila dvanajst. Takrat smo bile še mlade. Ne dolgo nazaj sem eno izmed njiju srečala in je potrdila, da se spomni, da sem jima povedala, da se je to zgodilo.

Ali si povedala kakšni odrasli osebi že prej, preden si prišla do mene, kaj se ti je zgodilo?

Ne, povedala sem še eni prijateljici in enemu prijatelju, ki mi je rekel, da moram to povedati mami, ker je to zelo slaba stvar. Najprej nisem upala povedati, potem pa sem začela razmišljati o tem in sem povedala enkrat, ko je bila pri nas mamina prijateljica. Spraševala me je, ali hodim kaj k babici in je bil čas, da povem. Sem jima potem povedala. Mami sem povedala že veliko pred tem, ko sem prišla v dijaški dom, ampak takrat ni odreagirala.

Kako si se počutila, ko si v dijaškem domu in pri zdravnici povedala za zlorabo, si dobila občutek, da si slišana?

Pri zdravnici ravno ne, ker tudi ni specializirana za to. Me je poslušala, ampak potem nisem imela nekega pogovora z njo. Tukaj je bilo pa tako, da sem komaj čakala, da zopet pridem in povem naprej in dam stvari iz sebe. Pogovarjali sva se o tem, kako bo naprej in sva tudi bolj globoko šli v to. Fajn je bilo.

Ali si prej imela že kakšno izkušnjo s svetovalno službo?

V osnovni šoli, ko sem tja pospremila prijateljico. Pa če smo kaj naredili, smo šli tja.

Ampak si imela še vedno ta občutek, da lahko prideš in bo v redu?

V osnovni šoli nisem imela občutka, da bi lahko prišla k svetovalni delavki. Absolutno ne, da bi se ji lahko zaupala. Bolj je bilo to, če si kaj naredil, si šel tja. Ko sem ji povedala za kakšne družinske stvari, nisem dobila nič nazaj.

Če prideš k nekomu na pogovor, kaj je zate pomembno? Kaj ti mora ta oseba dati, da se ti dobro počutiš?

Odgovor, ki ga jaz hočem, da se oseba zavzame za zgodbo in da je empatična. Da mi da nek odgovor, ki je koristen. Da je poglobljen pogovor. Da je odnos domač, ne preveč uraden, da se lahko sprostim, ko govorim. Tako, kot da bi razlagala prijateljici, ampak da dobim nazaj dober odgovor. Pri vas sem se tako počutila, zato mi ni bilo težko povedati stvari.

Kako si doživela ta postopek, ki je bil izpeljan s strani policije, po prijavi?

Z mamo sva odšli na policijsko postajo. Bili sva vsaka v svoji sobi. Povedala sem zgodbo od začetka do konca. Mami je povedala svoj del. Bilo je vse v redu, tudi zasebno. Nimam neprijetnih občutkov v zvezi s tem.

Zadeva je potem bila predana sodišču. Ali se spomniš, kako ti je bilo tam?

Predobro se spomnim. Iskreno sem mislila, da ne bom zdržala, da sploh ne bom prišla do sodišča. Pred sodiščem sem se pomirjala z neko glasbo, zelo sem bila živčna. Nisem hotela razmišljati o tem. Bilo me je strah, da ga bom videla.

Ko so ti povedali, da bo tudi obdolženi tam, kako si se počutila?

Doživela sem šok, ker nisem niti vedela, kako bo. Veliko sem spraševala, ker sem hotela vedeti, kako bo vse skupaj izgledalo. Nisem hotela, da bi bilo nekaj nepričakovanega, ker je bilo zame to zelo stresno. Nisem mogla priti k sebi, sploh nisem mogla funkcionirati. Še sedaj mi gre kar na jok, ko se spomnim tega. Bilo bi mi še veliko huje, če bi mogla biti v isti sobi z njim, ampak že to, da bi ga jaz videla ... Če se spomnite, so morali vmes obrniti računalnik, zato da ga ne bi videla, ampak on bi videl mene. Meni je bilo to že tako hudo. Dobila sem olajšanje, ko ga ni bilo na sodišče, prav veliko olajšanje. Še vseeno sem vprašala, kaj če pride kasneje, vendar so

rekli, da ga ne bodo spustili noter. Če bi ga videla, res ne vem, kaj bi naredila. Imela sem občutek, da bi kar v nezavest padla.

Ko strica ni bilo na sodišče, smo skupaj z odvetnico odšli v sodno dvorano k sodniku. Kako si doživela ta del?

Sodnik je imel zelo lep pristop. Vse mi je tako lepo razložil. Še, ko sem se z njim pogovarjala bolj uradno, ker sem se pač mogla, mi ni bilo neprijetno. Ko sem se z njim pogovarjala, mi je vse razložil, bil je res faca. Imel je tako energijo, da sploh nisem bila živčna zraven. Ni bil nesramen, vse je bilo dobronamerno. Nič slabega ni mislil o meni, samo pomagati mi je želel. Čutila sem, da je na moji strani. Sodnik mi je najbolj ostal v spominu, ker mi je bil zelo všeč njegov pristop.

Čakaš še na glavno obravnavo, kako se počutiš ob tem?

Absolutno me je grozno strah tega.

Kaj si želiš in kaj bi bilo zate najbolj sprejemljivo v povezavi z glavno obravnavo?

Tako, da bi drugi prišli, jaz pa ne. Da mi ne bi bilo potrebno biti tam ter da bi mi na koncu samo povedali, ali so ga obsodili in kakšna kazen mu sledi. Tako ali tako sem že vse povedala, ne vem, zakaj bi morala še enkrat hoditi. To je samo še dodaten stres. Ko bi bila tam skupaj z njemu, bi nanj reagirala. Ne bi bilo nič dobrega, samo slabo. Nimam nič novega za povedati, sem že na v redu prišla, ne razmišljam več o tem in zdaj kar naenkrat bodo vsi ljudje, ki mi povzročajo specifična čustva, na enem kupu. On še najbolj. Kaj naj jaz tam delam, jaz ne morem iti tja. Če bi lahko odločala, bi rekla ne grem. Če bom želela podoživljati občutke, bom šla k terapevtu, ampak se bom za to sama odločila. To na sodišču pa je prisiljeno. Že, da se je to zgodilo, je slabo, potem pa še enkrat podoživiš stvari in si v isti sobi s to osebo. To se mi zdi še huje kot to, kar se je zgodilo. Takrat še nisem vedela, kaj točno se mi je zgodilo, počutila sem se zelo slabo in razmišljala, kaj *the fuck* se to dogaja. Ampak, da bi zdaj še enkrat to doživela, ko se zavedam, kaj se je dogajalo in kaj mi je naredil, to je še hujši občutek kot tisto, kar sem prvič doživela. Kot bi podoživela stvari v še hujši obliki. Že samo, ko razmišljam, mi je huje, kaj šele, da bi to doživela.

Spolna zloraba pusti določene posledice. S čim vse se ti soočaš zaradi zlorabe?

Imela sem nočne more, ki so prisotne še vedno, ampak niso tako pogoste. Prve stvari, ki se je spomnim, ko nisem še nikomur povedala za zlorabo, so pogovori s prijateljico, ko sva vedeli, da naju je strah videti kateri koli del moškega telesa. Takrat sva to vzeli samo kot neko šalo,

ampak, ko pomislim za nazaj, je bilo to zaradi tega, ker se me je to zelo dotaknilo. O spolnosti nisem mogla govoriti, čeprav sem bila že v tistih letih, ko so se o teh temah sovrstniki pogovarjali. Meni je bilo samo nelagodno in sem spremenila vse skupaj na smešno. Ko sem začela dojemati, kaj se mi je zgodilo, sem se počutila samo zelo slabo, ko nisem nikomur povedala. Vse skupaj me je zelo obremenjevalo, ampak takrat nisem dojela, kaj je to. Po cele dneve sem razmišljala samo o tem in vedno mi je šlo na jok. Razmišljala sem, zakaj se je moralo to meni zgoditi. Vedela sem, da bom imela posledice, in vedela sem, da sem jih imela že takrat. Rekla sem si, da ne bom imela spolnih odnosov do tridesetega ali štiridesetega leta, čeprav bi moralo biti pri teh letih normalno, da si tega želiš. Rekla sem si, da ne bom imela spolnih odnosov, razen če res najdem neko pravo osebo. Potem sem v resnici našla pravo osebo.

Poleg tega sem se tudi samopoškodovala, razmišljala sem o samomoru. Pila sem alkohol, ker sem hotela vse odmisлити. Ko sem pila, je bilo vse v redu, dokler me ni prijateljica vprašala, kako kaj moj ati. Takrat sem jokala tri ure in se nisem mogla ustaviti. Pomagal mi je prijatelj, ampak sem mu rekla, naj me pusti pri miru, ker sem hotela nekam skočiti. Samo, da me je vprašala po očetu, mi je sprožila vse to. Prišla sem pozno domov in bila naslednji dan cela zatečena. Imela sem depresiven teden. Potem se je to stanje kar vlečlo, tako da sem samo živela in nisem videla nekega pomena. Ugotavljam, da sem te stvari doživljala bolj pozimi kot poleti.

Imam tudi nočne more, na primer, kako ga vidim, pa da kar pride iz stranišča in se mi opraviči. Večkrat se je zgodilo, da sem nekaj sanjala, potem sem se zjutraj zbudila v joku in tako sem večkrat zamujala v šolo. Nisem se mogla normalno zbuditi. Zvečer sem vedno razmišljala o tem. Misli sem poskušala preusmeriti s tem, da sem bila na telefonu. Imela sem tak princip, da dokler nisem bila zelo zaspana, sem bila na telefonu, da ne bi razmišljala. Potem sem ponoči sanjala, vendar tudi, če nisem imela teh grozних sanj, sem se komaj zbudila, ker se v resnici nisem hotela zbujati. Vsako jutro mi je bilo mučno. Večkrat sem imela te misli, kaj če bi kar zaspala in se ne bi nikoli več zbudila.

Trenutno lahko rečem, da spim že malo bolje. Nočne more imam še občasno, vendar imajo drugačen pomen.

Imam fanta, ki pozna mojo zgodbo. O tem sva se veliko pogovarjala, tako da imam njegovo podporo. Mi je pa v zvezi s spolnostjo zelo težko. Že to, da sem jaz dotaknjena, mi je zelo neprijetno. Če bi bilo po moje, bi imela spolni odnos mogoče enkrat na mesec, vendar se trudim upoštevati tudi njegove želje. Da sploh lahko imam spolni odnos, moram prej nekaj spiti, za kar vem, da je slaba stvar. Spijem ravno toliko, da sem boljše volje. V sobi mora biti čista tema.

Pomembno je tudi, kje se me lahko dotakne, tako da gre vse zelo počasi. Sama grem čez toliko stvari v glavi. Želim si spolnih odnosov, vendar hkrati telesno tega ne zmorem, ker imam neko blokado. Ne morem se niti spraviti do tega in se potem počutim zelo slabo. Na tak način sem sama slabe volje in tudi on, zaradi tega me je kar strah, da bo dobil drugo, ki ne bo imela toliko težav.

Samopoškodujem pa se ne več, nazadnje sem se pred približno pol leta. Bilo je vmes še zaradi kakšne druge stvari. Upam, da tega ne bo več. Ne razmišljam več toliko o tem.

Še vedno pa ostaja strah, da ga vidim. Bila sem že večkrat v tem koncu, kjer stanuje. Stalno sem oprezala in stiskala mišice, ker nisem bila sproščena. Gledala sem, če bo kdo prišel, če koga poznam in če je s čim povezan. Potem sem zelo hitro šla v avto. Če gremo na to temo, se potem slabo počutim. Čez čas vse skupaj spet pozabim ali pa kar malo ignoriram. Strah me je tudi, da bi mi karkoli naredil, ker se mi bo hotel maščevati. Prav zaradi tega se izogibam vsakršnemu stiku z njim.

Ali si trenutno vključena v kakšno strokovno pomoč?

V tem trenutku nimam pomoči, bolj sama predelujem stvari. Sedaj se mi ne da več oziroma niti nočem govoriti in predelovati teh stvari.

Že od začetka si imela mamino podporo. Kako ti je pomagala ta njena podpora pri vsem tem?

Ja, zelo mi je pomagala. Tako sem vedela, da mi mami verjame in je na moji strani. Res ni takoj ukrepala, ker je čakala, da ji jaz dam odobritev, da nekaj naredi. Pomembno mi je bilo tudi, da me je peljala k zdravnici. Ko je izvedela za zlorabo, se je bolj trudila in me večkrat vprašala, kako sem. Veliko je naredila, da sem se dobro počutila. Vozila me je tudi na terapije, kjer je bila enkrat z mano, da sva se še medve malo pogovorili. Večkrat imava tudi pogovore o tem. Moji mami in tudi njeni mami se je zgodilo isto kot meni, tudi onidve sta bili spolno zlorabljeni. Mami mi je rekla, da sem jaz sedaj tista, ki bo končala s tem, da se to nikomur več v družini ne zgodi. Mami in babi nista nič naredili glede tega, jaz pa sem in sem končala ta krog.

Hvala za tvoj čas in pripravljenost, da si z mano podelila vse te stvari. Želim ti veliko poguma na poti tvojega okrevanja.